

Förvaltningsutskottets betänkande nr 20 om regeringens proposition med förslag till polislag och vissa lagar som har samband med den

Riksdagen remitterade den 10 maj 1994 regeringens proposition nr 57 till förvaltningsutskottet för beredning.

Grundlagsutskottet och lagutskottet har i enlighet med ett beslut av riksdagen avgett utlåtanden i ärendet. Dessutom har förvaltningsutskottet begärt ett separat utlåtande av grundlagsutskottet. Utlåtandena (GrUU 15 och 15 a och LaUU 10) ingår som bilagor till detta betänkande.

Utskottet har hört polisdirektören Reijo Naujalapää, polisdirektören Seppo Nevala, polisdirektören Teuvo Veijalainen och polisöverinspektören Jorma Toivanen vid inrikesministeriet, lagstiftningsdirektören Jan Törnqvist, specialsak-kunnige Anna-Riitta Wallin och tf. lagstiftningsdirektören Tuula Majuri vid justitieministeriet, överingenjören Kari T. Ojala vid trafikministeriet, överinspektören Jukka Mäki vid social- och hälsovårdsministeriet, regeringssekreteraren Timo Turkki vid försvarsministeriet, översten Heikki Hietanen vid huvudstaben, avdelningschefen Juhani Uusitalo vid staben för gränsbevakningsväsendet, biträdande chefen Erkki Hämläinen och kriminalöverinspektören Markku Salminen vid centralkriminalpolisen, överinspektören Matti Simola vid skyddspolisen, länspolisrådet Risto Tiainen vid länsstyrelsen i Kuopio län, hovrättsrådet Matti Kuusimäki vid Vasa hovrätt, ansvarige juristen Antero Oksanen vid Finlands Kommunförbund, kriminalöverkommissarien Paul Kokko vid Poliisijärjestöjen Liitto, ordföranden Mikko Paatero vid Poliisitar-kastajat ry, länsmannen Ahti Hirvonen vid Suomen Nimismiesyhdistys, lagmannen Reino Keinonen vid Tingsrättsdomarna r.f., advokaten Matti Wuori vid Finlands Advokatförbund, advokaten Markku Fredman vid Jurister för de mänskliga rättigheterna r.f., specialforskaren Jorma Helin vid vägverket, överinspektören Jarmo Orola vid tullverket, ansvarige juristen Juha Tukiainen vid Bilregistercentralen, biträdande länsmannen Lasse Aapio vid Esbo länsmands-distrikt, länsmannen Markku Hiltunen vid Libelits

länsmandsdistrikt, biträdande polismästaren Mauri Jaakkola vid polisinspektionen i Helsingfors, överläraren Hannu Taiha vid Polisinsti-tutet, professorn Pekka Koskinen, biträdande pro-fessorn Kai Kalima och biträdande professorn Matti Pellonpää vid Helsingfors universitet och dataombudsmannen Jorma Kuopus.

Regeringens proposition

Regeringen föreslår en ny polislag. Lagen skall ersätta polislagen från 1966 och senare ändringar.

I den föreslagna lagen ingår de viktigaste stad-gandena om polisens uppgifter, de allmänna principer som polisen skall iaktta, målen för verk-samheten, polisens befogenheter och medborgar-nas skyldigheter gentemot polisen. De allmänna principerna för polisens verksamhet framgår av den allmänna delen som ingår i början av polisla-gen. Den skall gälla all polisiär verksamhet.

I förslaget regleras polisens befogenheter ex-aktare än i tidigare lagar. Där stadgas om förhin-drande av farliga gärningar och händelser, om-händertagande och kontroll av farliga föremål och ämnen, och om övervakning, observation och inhämtande av information.

Därtill stadgar förslaget om andra polisunder-sökningar än förundersökning med anledning av brott och om förutsättningarna för sådana un-dersökningar. Propositionen innefattar också ett förslag om komplettering av polispersonalen vid undantagsförhållanden och i därmed jämförliga situationer.

Därtill innehåller propositionen ändringar av djurskyddslagen, lagen om olycksfallsförsäk-ring, strafflagen, tvångsmedelslagen, förunder-sökningslagen, lagen om upprätthållande av ord-ning i kollektiv trafik, lagen om kontrollavgift i kollektiv trafik, lagen om offentliga nöjestillstäl-lingar, lagen om behandling av berusade, lagen om gränsbevakningsväsendet, lagen om för-svarsmaktens handräckning till polisen, tullagen,

lagen om förvaltningsförfarande, lagen om allmänna sammankomster och polisförvaltningslagen. Ändringarna hänför sig närmast till regleringen av användningen av maktmedel, polisundersökning och handräckning i den nya polislagen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft ungefär ett år efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Utlåtandena från grundlagsutskottet och lagutskottet

I sitt utlåtande nr 15 framhåller grundlagsutskottet att lagförslagen 2—16 kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen och att det första lagförslaget kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen, om utskottets statsförfattningsrättsliga anmärkningar om 8 § 1 mom., 27 § 3 mom., 45 § och 52 § 2 mom. beaktas på behörigt sätt och om 41 § stryks. Grundlagsutskottet framför också vissa andra än statsförfattningsrättsliga anmärkningar.

Enligt grundlagsutskottets utlåtande nr 15 a kan förslaget till polislag i den form som den framgår av förvaltningsutskottets begäran om utlåtande utan hinder av 41 § behandlas enligt 66 § riksdagsordningen.

Lagutskottet föreslår i sitt utlåtande bland annat att vissa paragrafer i polislagen skall samordnas med det i lagutskottet föreliggande förslaget till lag om ändring av tvångsmedelslagen när det gäller teleavlyssning och teleövervakning.

Utskottets ställningstaganden

1. Allmänna synpunkter

Den gällande polislagen kom till för nästan 30 år sedan. Sedan dess har polisens uppgifter och verksamhetsbetingelser ändrats avsevärt. Den nya polislagen har beretts länge. Avsikten har varit att lagen skall innefatta stadganden om de befogenheter som polisen behöver i sitt arbete. I vissa fall uttrycks befogenheterna genom hänvisningarna till annan lagstiftning.

Den polisiära verksamheten i Finland bygger fortfarande till stor del på sedvanerätt och vedertagen praxis. En bärande princip i den nya polislagen är att polisens befogenheter definieras betydligt exaktare än i den tidigare lagen.

Det är sannolikt att kriminaliteten i Finland under de närmaste åren kommer att bli allt mer lik kriminaliteten i andra högt utvecklade västländer. Karakteristiskt för kriminalitet av denna typ är stora skadliga återverkningar på samhället, planmässighet, överlagda brott, internationell samverkan och stora ekonomiska intressen. Särskilt den tekniska utvecklingen i samhället har öppnat nya möjligheter för brottsligheten. Den nya polislagen måste kunna anpassa sig efter förändringarna i brottslighetsmönstret. I det hänseendet spelar de nya möjligheterna för polisen att inhämta information en ytterst viktig roll. På grund av bland annat de polisiära resurserna kan den möjligheten framför allt bara utnyttjas i arbetet att bekämpa brott som begås av yrkes- och vaneförbrytare. Fram till nu har polisen i stor utsträckning varit tvungen att stödja sig på knapphändiga stadganden och av dem härledd sedvanerätt.

Utskottet uppskattar systematiken i den nya polislagen, nämligen att befogenhetsnormerna har klassificerats från de lindrigaste medlen till de strängaste. Detta är en helt naturlig lösning eftersom medborgarna förväntar sig att polisen i högre grad än tidigare skall ge service, stå till tjänst med råd och ansvara för säkerheten. Ett allmänt önskemål från medborgarnas sida är att samhället skall ha hög säkerhetsnivå. Följaktligen får polisens förebyggande verksamhet allt större betydelse.

I våra dagars samhälle finns det all anledning att lyfta fram medborgarnas rättigheter och behov av att skydda sig mot brott och störningar. Samtidigt accentueras förståeligt nog skyddet för medborgarnas privatliv allt mer. Polisen ställs ofta inför uppgiften att göra intrång i enskilda medborgares grundläggande fri- och rättigheter. Det är därför helt motiverat att skyddet för den enskildes privatliv regleras exaktare i den nya polislagen.

Det är samhällets uppgift att bestämma vilka befogenheter polisen ges och på vilka villkor de får utnyttjas. Om polisen inte får fullgoda befogenheter för att handha sina åligganden kan det inte förväntas att polisens arbete ger ordentliga resultat. Enligt utskottets uppfattning ger den nya polislagen sett ur samhällets synvinkel polisen relativt goda möjligheter att handha sina åligganden på behörigt sätt.

Medborgarna verkar ha mycket stort förtroende för polisen och det finns all anledning att värna detta förtroende. I anknytning till detta uppmärksammar utskottet en omständighet som

i poliskretsar eventuellt inte ges särskilt stor tyngd, men som spelar en viktig roll för vanliga människor. Det vore nämligen till fördel om polisen hade en namnbricka på sin tjänsteuniform för att människor inte skall behöva fråga efter namnet på en polisman. Det skulle i praktiken göra det lättare för människor att ha att göra med polisen och bidra till att förtroendet för polisen bibehålls.

2. Motiveringar till enskilda paragrafer och ändringsförslag

2.1 Polislagen

1 kap. Allmänna stadganden

2 §. *Allmänna principer för polisens verksamhet.* Utskottet framhåller att lagförslaget 2—5 §§ reglerar de allmänna principerna för polisens verksamhet. De gäller samtliga polisbefogenheter och alla polisuppgifter. I 2 § ingår stadganden om generella förvaltningsprinciper som kräver att polisen måste följa framför allt objektivitets-, proportionalitets- och ändamålsenlighetsprincipen. Dessa principer framgår också indirekt av ordalydelsen i ett flertal andra paragrafer.

Förvaltningsutskottet anser i likhet med grundlagsutskottet och lagutskottet att 2 § inte tillräckligt klart ger uttryck för proportionalitetsprincipen utan att principen ostridigt bara framgår av 27 §, som gäller användningen av maktmedel. För att åtgärda denna brist föreslår förvaltningsutskottet att proportionalitetsprincipen sägs klarare ut och att 2 mom. därför kompletteras med en ny mening enligt följande: "Åtgärderna skall vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande uppgiften är samt till omständigheter som inverkar på en helhetsbedömning av situationen."

Med proportionalitetsprincipen avses att de medel som polisen tillgriper och skadorna till följd av dem måste stå i rimlig proportion till målet. Den springande punkten är att proportionalitetsprincipen i vissa situationer sätter striktare gränser för polisen än ändamålsenlighetsprincipen. Av proportionalitetsprincipen följer att polisen i vissa fall måste avstå från att fullfölja en åtgärd, om de förväntade skadorna inte står i någon vettig eller rimlig proportion till målet.

Det hör till polisens arbete att det inte alltid går att undvika att utomstående får sina rättighe-

ter kränkta. Utskottet anser att utomstående personers rättigheter måste ges särskild prioritet när polisens åtgärder bedöms utifrån proportionalitetsprincipen.

Vidare uppmärksammar utskottet kravet på lika behandling, dvs. diskrimineringsförbudet som innebär att polisen inte utan orsak får särbehandla någon på grund av ras, hudfärg, kön, språk, nationalitet eller religiös, politisk eller annan övertygelse, samhällelig ställning, förmögenhet eller andra liknande omständigheter. Diskrimineringsförbudet gäller i våra dagar självfallet all polisverksamhet. Utskottet menar dock att kravet på lika behandling är en etisk princip som skall ingå i de generella anvisningarna för polisens agerande.

3 §. *Utförande av uppgifter i angelägenhetsordning.* Utskottet framhåller att varken själva lagtexten eller motiveringen till propositionen ger det intrycket att paragrafen ger polisen rätt att låta bli att utföra vissa åligganden.

8 §. *Särskilda polisbefogenheter.* Den föreslagna polislagen innehåller vissa lagrum som berättigar andra än tjänstemän att utöva polisbefogenheter. Det betyder att de också har rätt att använda maktmedel.

Av grundlagsutskottets utlåtande nr 15 framgår att principen att den offentliga makten utövas av tjänstemän som härleds ur 1, 2 och 84 §§ regeringsformen inte utgjort något ovillkorligt hinder för att också andra än tjänstemän i begränsad utsträckning fått befogenheter som kan betraktas som utövning av offentlig makt. Ett villkor är dock att det straffrättsliga tjänsteansvaret täcker åtgärderna. Däremot har det ansetts att det krävs att en lag stiftas i grundlagsordning, om rätt att utnyttja maktmedel anförtros andra än tjänstemän.

Meningen är att 8 § 1 mom. skall utgöra en generell grund för att även andra än tjänstemän skall få en bestående rätt med självständig prövning att tillgripa maktmedel som hör till polisens befogenheter. I sådana fall måste stadgandet enligt grundlagsutskottets uppfattning komma till i grundlagsordning. Lagförslaget kan dock behandlas i vanlig lagstiftningsordning, om det i paragrafen nämns att de särskilda polisbefogenheterna inte kan inbegripa rätt att utnyttja maktmedel om inte berörda person är statstjänsteman.

På grundval av det ovanstående föreslår utskottet att 2 mom. ändras för att bara namngivna tjänstemän skall kunna anförtros särskilda polisbefogenheter som ger dem rätt att använda maktmedel.

Vidare anser förvaltningsutskottet det motiverat att 8 § kompletteras med ett nytt 3 mom. där det klart sägs ut att inrikesministeriet och länsstyrelsen har skyldighet att övervaka hur särskilda polisbefogenheter utövas.

2 kap. Stadganden om befogenheter

10 §. Utredande av identitet. Enligt 1 mom. har en polisman rätt att av var och en få nödvändiga personalia för ett visst uppdrag. Momentet överensstämmer med 13 § 2 mom. i gällande polislag men är en aning mer detaljerat.

Utskottet framhåller att det av paragrafen och motiveringen till den framgår att polisen har rätt att utreda en persons identitet bara om det är nödvändigt för ett konkret och bestämt tjänsteuppdrag. Polisen får således inte i onödan kräva uppgifter av vem som helst. Det är dock så många olika typer av tjänsteuppdrag som kan komma i fråga att det är omöjligt att specificera dem särskilt i lagen. De uppgifter som polisen får vid en utredning av identiteten får inte lagras i personregister, om det inte finns en särskild lagfäst grund för detta.

Utifrån personbeteckningen kan polisen utnyttja lagfästa personregister. Personbeteckningen ger också andra uppgifter om en person. Alla utlänningar har inte personbeteckning. Därför bör det tilläggas till 1 mom. att den som inte har någon personbeteckning måste uppge födelsedatum för polisen.

För klarhetens skull framhåller utskottet att ordet "uppdrag" i 1 mom. självfallet avser "polisens tjänsteuppdrag" i likhet med polislagen i övrigt. Till denna del hänvisar utskottet till bl.a. den terminologi som framgår av 1 och 3 §§.

11 §. Gripande av en person i avsikt att skydda honom. I paragrafen stadgas att polisen har rätt att gripa en person mot hans vilja för att skydda honom. Enligt 2 mom. får omhändertagandet inte fortgå längre än 12 timmar. Regeringen framhåller i motiveringen till propositionen att tiden i regel räcker till för att ordna med nödvändiga vårdnads- eller hälsovårdsinsatser för att skydda personen efter frigivningen från förvaret.

Utskottet anser att det hör till den enskildes rättsskydd att polisen får fullgoda möjligheter att skydda en person för allvarliga faror som utgör en överhängande risk för hans liv, kroppsliga integritet, säkerhet eller hälsa. Utgångspunkten bör vara att det på grund av lagstiftningen inte får uppstå situationer där en människa inte kan få

fullgott skydd. Utskottet föreslår därför att maximitiden 12 timmar i 2 mom. ändras till 24 timmar. I propositionen framhåller regeringen att den föreslagna 12-timmarsfristen på veckoslut och under semestrar inte räcker till för att ordna med vårdnads- eller hälsovårdsåtgärderna. Enligt 2 mom. skall den gripne frigges så snart det inte längre är behövligt att omhänderta honom och i vilket fall som helst när tidsfristen går ut.

18 §. Avspärrande av en plats eller ett område. Enligt motiveringen till propositionen är åtgärder enligt 2 mom. tillåtna också inom hemfridskyddade områden. Med hänvisning till utlåtandet från grundlagsutskottet anser förvaltningsutskottet att det bör stadgas särskilt om detta i lagen.

20 §. Skydd mot brott och störande beteende. Det hör till den enskildes rättigheter att få adekvat skydd av samhället mot brott på det sätt som framgår av 1 mom., men också vid incidenter som avses i 2 mom.

Utskottet anser att det kan uppstå situationer då människor inte kan skyddas på behörigt sätt, t.ex. vid upprepade incidenter ens med rätten att gripa personer enligt 3 mom., som självfallet är en sekundär åtgärd i relation till att polisen avlägsnar de störande elementen från platsen. Av den anledningen föreslår utskottet att tidsfristen i 3 mom. ändras från 12 till 24 timmar.

26 §. En polismanns rätt att ge befallningar. Med stöd av paragrafen har en polisman vid utövning av sina befogenheter enligt polislagen eller någon annan lag rätt att i ett enskilt fall ge befallningar och meddela förbud som är förpliktande för var och en.

Med hänvisning till motiveringen till propositionen finner utskottet det i likhet med lagutskottet nödvändigt att det i lagen klart sägs ut att medborgarna är skyldiga att lyda befallningar som en polisman ger för att utöva sina lagfästa befogenheter. Bara vissa av de s.k. primära befogenheterna är inskrivna i lagen i den formen att de är direkt förpliktande för medborgarna. Ett särskilt stadgande om polisens rätt att ge befallningar är således ett sekundärt befogenhetsstadgande som är lindrigare än polisens rätt att använda maktmedel och därför nödvändigt med tanke på de primära befogenheterna.

27 §. Användning av maktmedel. Utskottet framhåller att 1 mom. avser att täcka alla tänkbara praktiska situationer då polisen måste tillgripa maktmedel. Att paragrafen har placerats i slutet av 2 kap. indikerar att maktmedel tillgrips i sista hand.

I sitt utlåtande anser grundlagsutskottet i anknytning till 27 § 3 mom. att en utomstående rätt att använda maktmedel är godtagbar i statsförfattningsrättsligt hänseende om det klart och tydligt sägs ut att rätten är ett undantag och att det är tillåtet bara om en polisman på grund av ett ytterst viktigt och brådskande tjänsteuppdrag måste anlita utomstående för att använda maktmedel. Det bör dessutom klart anges att utomstående med dessa begränsningar har rätt att använda maktmedel bara under tillsyn av en polisman.

På grund av grundlagsutskottets anmärkningar föreslår förvaltningsutskottet att 27 § 3 mom. skall godkännas sålydande: "Den som på begäran eller med samtycke av en polisman tillfälligt bistår en polisman i en situation, där bistånd från en utomståendes sida måste anlitas vid användning av maktmedel på grund av ett synnerligen viktigt och brådskande polisiärt tjänsteuppdrag har rätt att under polismannens uppsikt använda sådana nödvändiga maktmedel som polismannen med stöd av sina befogenheter ger honom fullmakt till."

Att rätten att använda maktmedel är ett undantag framgår klart bland annat av att det här gäller situationer då det är absolut nödvändigt att anlita utomstående för att använda maktmedel vid mycket viktiga och brådskande tjänsteuppdrag. I sådana fall kan en utomstående tillfälligt bistå en polisman på dennes begäran eller med dennes samtycke. De synpunkter som grundlagsutskottet framför i sitt utlåtande framgår direkt av det föreslagna nya momentet.

3 kap. Stadganden om inhämtande av information

28 §. *Definitioner.* I paragrafen definieras begreppet teknisk övervakning, observation och teknisk observation med underbegreppen teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning. Det är skäl att här påpeka att definitionerna inte överensstämmer med definitionerna i förslaget till ändring av teleavlyssning och teleövervakning i tvångsmedelslagen (RP 22).

Lagutskottet noterar i sitt betänkande nr 24 om regeringens proposition nr 22 att det saknas en definition på teknisk observation i förslaget till ändring av tvångsmedelslagen. Lagutskottet föreslår att lagförslaget ändras på den punkten. Därmed samordnas begreppen i förslaget till polislag och förslaget till lag om ändring av tvångsmedelslagen på ett tillfredsställande sätt. Efter

ändringarna i överensstämmelse med betänkandet från lagutskottet har begreppen i sak samma innehåll, även om formuleringarna inte är helt identiska. Definitionerna kommer inte heller i samma ordningsföljd eftersom lagarna inte följer samma lagsystematik. I förslaget till polislag har befogenheterna att inhämta information grupperats från de lindrigaste medlen till de strängaste medan definitionerna i förslaget till lag om ändring av tvångsmedelslagen är indelade från det strängaste tvångsmedlet till det lindrigaste.

Det ovan relaterade medför inga ändringar i 28 § i den föreslagna polislagen.

30 §. *Förutsättningar för observation.* Paragrafen avser att i lag ge en befogenhet till observation med hjälp av sinnesförmågor, som av tradition har utövats lika länge som det har funnits polisverksamhet. Polisens verksamhetsidé, uppdrag, framgår av 1 §. I paragrafen talas med avsikt om förebyggande av brott före paragraferna om utredning av brott. Avsikten med denna indelning är att understryka att det är bäst för brottsoffren, gärningsmännen och samhället att brott så långt som möjligt kan förhindras i förväg. I den förebyggande verksamheten spelar polisens rätt att inhämta information en ytterst viktig roll. Utskottet påpekar att polisens brottsförebyggande arbete är viktigt.

Paragrafen tillåter att en polisman bedriver observation av en person som är misstänkt för att ha gjort sig skyldig till ett brott. Dessutom får polisen bedriva observation av personer som befinner sig utanför ett hemfridskyddat område om det finns grundad anledning att misstänka att de medverkar till ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

I syfte att komplettera motiveringen till propositionen framhåller utskottet att avsikten med stadgandena om observation är att sanktionera observation som i sig betyder ett intrång i berörda personers privatliv, men inga andra åtgärder som normalt är förbjudna i lag. Stadgandena om observation medger således inte rätt till provokation, vilket skulle jämföras med anstiftan till brottsliga gärningar enligt 5 kap. strafflagen, eller infiltration där en polisman för att inte bli avslöjad sannolikt tvingas att medverka i en brottsliga åtminstone i så hög grad att brottet uppfyller rekvisitet för medhjälp. Däremot bör informatörer, s.k. tjallare i likhet med praxis hittills betraktas som en helt normal metod för polisen att skaffa upplysningar. Det finns ingen anledning för polisen att avstå från upplysningar som kommer från brottslingar, eftersom de kan

vara viktiga för att hindra att brott begås eller vid brottsutredningar. Polisen bör försöka skydda s.k. tjallare för brott som andra brottslingar kan begå mot dem, men aldrig för laga påföljder för deras egna brott.

I förslaget ger 2 mom. polisen rätt att bedriva observation, om det finns grundad anledning att misstänka att en person medverkar till ett brott. Detta beror på att polisen vid spaningar inte kan precisera brottstypen med lika stor sannolikhet som när förundersökningen har kommit i gång. Polisen bör dock ha möjligheter att samla in upplysningar redan vid övervakning, främst vid s.k. atariverksamhet, om brottsliga gärningar som är under planering. Övervakningen måste också kunna gälla den typ av medverkan vid brott, som enligt begreppet i den straffrättsliga delaktighetsläran på det stadiet ännu inte kan klassificeras som delaktighet i brott. Därtill behöver yrkes- och vaneförbrytare ofta kumpaner som sysslar med saker som inte uppfyller kriterierna för straffbar delaktighet i brott, men som ändå medvetet underblåser brottsligheten.

Förvaltningsutskottet behandlar för närvarande förslaget till lag om polisens personregister (RP 39). Där kommer att ingå stränga regler för registrering av uppgifter som samlas in vid observation. Enligt lagen får registret över misstänkta bara användas av polispersonal som förordnats till observationsuppdrag. Därutöver föreslås stränga regler för till vilka ändamål registret får användas och när och hur upplysningar får ges ut.

31 §. *Förutsättningar för teknisk observation.* Förvaltningsutskottet anser i likhet med lagutskottet i sitt utlåtande att förslaget till polislag och förslaget till ändring av tvångsmedelslagen (RP 22) måste samordnas när det gäller teknisk observation. Utskottet föreslår därför en ändring av 31 §.

För enhetlighetens skull föreslår utskottet att teknisk avlyssning också skall gälla hotellrum och andra liknande lokaler. Teknisk observation bör vara tillåten när polisen på sannolika grunder kan dra den slutsatsen att en person har gjort sig skyldig till ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott.

Vidare föreslår utskottet för klarhetens skull att 4 mom. avskiljs till en separat 32 §.

Dessutom bör 3 mom. preciseras med tillägget att åtgärden skall vara nödvändig för att garantera säkerheten också för den som utför den.

32 (ny) §. *Beslut om teknisk observation.* Med hänvisning till det som sägs om 31 § ovan föreslår förvaltningsutskottet att 31 § 4 mom. skall bilda en ny 32 § för att polislagen och lagen om ändring av tvångsmedelslagen skall kunna samordnas bättre.

Med tanke på den enskildes rättsskydd räcker det inte till med att den som utför teknisk observation själv får fatta beslut om åtgärden. Förvaltningsutskottet anser att det alltid måste vara en polisman som hör till befälet eller en polisman som förordnats till undersökningsledare som ger förordnande om teknisk observation. Vidare anser utskottet att beslut om avlyssning i mer än tre dygn måste fattas av den polisman som är chef för polisdistriktet eller alternativt chef eller biträdande chef för en landsomfattande polisenhet. Utskottet föreslår ett nytt 32 § 1 mom. om detta.

I det nya 2 mom. föreslås bli stadgat att en polisman som tillhör befälet omedelbart skall underrättas när en åtgärd enligt 31 § 3 mom. vidtas.

I och med att denna paragraf läggs till lagförslaget blir numret på de övriga paragraferna en enhet högre. I vissa paragrafer måste också hänvisningarna ändras. Av tekniska skäl ingår också paragrafnumret i propositionen inom parentes i lagtexten.

33 (32) §. *Meddelande om observation och teknisk observation.* Med hänvisning till utlåtandet från lagutskottet anser förvaltningsutskottet att övervakningsmekanismerna i polislagen och tvångsmedelslagen bör samordnas. Utskottet föreslår därför att 33 (32) § kompletteras med ett nytt 3 mom. om att den polisman som utför teknisk avlyssning i enlighet med 31 § 1 mom. utan dröjsmål skall upprätta protokoll över åtgärden. Om protokollet stadgas närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas inrikesministeriet som årligen avger en berättelse till justitieombudsmannen om teknisk avlyssning.

35 (34) §. *Rätt att få uppgifter av en myndighet.* Utskottet föreslår att rätten enligt 1 mom. att få uppgifter skall gälla både myndigheter och andra instanser som handhar offentliga åligganden.

De föreslagna 34, 35 och 42 §§ har samband med förslaget till lag om polisens personregister. Hänvisande till erhållen utredning finner utskottet paragraferna om polisens rätt att få uppgifter motiverade med tanke på förslaget till lag om polisens personregister.

Paragraferna om polisens rätt att få uppgifter måste godkännas i enlighet med propositionen.

Enligt vad utskottet har erfårit finns det ungefär 750 lagrum som påverkar sekretesskyldigheten. Utskottet förutsätter att regeringen snabbt vidtar åtgärder för att revidera offentlighets- och sekretessstadgandena och att det då utifrån en totalbedömning fastställs kriterier för myndigheternas rätt att få uppgifter av andra myndigheter och andra instanser med hänsyn till skyddet för den enskildes personliga integritet och möjligheterna att lösa konflikter mellan utlämning av uppgifter och sekretess.

Avsikten med att det krävs tillstånd för att inhämta information är att myndigheten skall ha möjligheter att kontrollera om den sökande uppfyller kriterierna för tillstånd. Om det finns anledning att misstänka att den sökande inte uppfyller villkoren har myndigheten rätt att uppmana den sökande att inkomma med ytterligare utredning innan ansökan avgörs.

Utskottet påpekar i detta sammanhang att tillståndsbyråkratin bör bantas ned och polisen bara bör ha hand om viktiga tillstånd i anknytning till allmän ordning och säkerhet.

36 (35) §. *Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson.* Utskottet föreslår att 2 mom. kompletteras med en ny andra mening. Av den bör framgå att polisen har samma rätt att få adressuppgifter av sammanslutningar som utövar postförmedling som enligt den första meningen. På denna punkt bör det noteras att polislagen i princip inte stadgar om inhämtande av uppgifter för andra uppdrag än polisuppdrag. Utskottet anser att polisens rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postförmedling begränsar sig till enskilda fall. Polisen har således rätt att med stöd av paragrafen direkt via dator få tillgång till postens adressregister.

Därtill föreslår utskottet att hänvisningarna i 1 och 3 mom. ändras med anledning av 32 §.

4 kap. Stadganden om polisundersökning

39 (38) §. *Tryggande av polisundersökning.* Utskottet föreslår att paragrafrubriken ändras till "Skyldighet att infinna sig och tryggande av undersökning". Den nya rubriken motsvarar bättre innehållet i paragrafen.

På grund av en anmärkning från grundlagsutskottet föreslår förvaltningsutskottet att 3 mom. kompletteras med en ny mening som följer: "Ett ytterligare villkor för åtgärden är att den med fog

kan antas ha stor betydelse vid utredningen av saken."

På grund av den nya 32 § föreslår utskottet att hänvisningen i 1 mom. ändras.

5 kap. Särskilda stadganden

42 (41) §. *Komplettering av polispersonalen.* I utlåtande nr 14 ansåg grundlagsutskottet att ett villkor för att lagförslaget skall kunna behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen bland annat är att 41 § stryks. Förvaltningsutskottet har försökt beakta grundlagsutskottets ståndpunkter och därför begärt ett nytt utlåtande om lagstiftningsordningen efter en ändring av paragrafen om kompletterande polispersonal.

I utlåtande nr 15 a anser grundlagsutskottet att lagförslaget i den form som framgår av förvaltningsutskottets begäran om utlåtande kan behandlas enligt 66 § riksdagsordningen utan hinder av paragrafen om kompletterande polispersonal.

Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande nr 15 a föreslår förvaltningsutskottet ett nytt 2 mom. i 42 (41) §. Enligt det nya momentet kan till den kompletterande polispersonalen inkallas en person som till sina personliga egenskaper lämpar sig för uppgiften och som genom ett avtal med chefen för polisdistriktet förbinder sig att sköta uppgiften.

På grund av det nya 2 mom. blir 2 och 3 mom. i propositionen 3 och 4 mom.

Vidare föreslår utskottet en ny andra mening i 2 mom. i propositionen. Av den nya meningen framgår att om rätten att använda maktmedel dock gäller det som stadgas i 27 § 3 mom.

Dessutom föreslår utskottet en komplettering av 3 mom. i propositionen med att det stadgas genom förordning om avtalsvillkor.

Utskottet anser att det är nödvändigt att det stadgas om kompletterande polispersonal just i polislagen. I fredstid behöver polisen kompletterande personal mest vid katastrofer i Finland eller utomlands som medför risker för allmänheten, när polisens egna personella resurser inte räcker till.

43 (42) §. *Tystnadsplikt.* Enligt 1 mom. gäller om tystnadsplikt för den som tillhör polisens personal vad som stadgas i 23 § statstjänstemannalagen (755/86). Utskottet föreslår att hänvisningen till statstjänstemannalagen ändras till 17 § i den nya statstjänstemannalagen (750/94). Inne-

hållet i tystnadsplikten har inte ändrats i den nya statstjänstemannalagen.

Beträffande 42 § 3 mom. framhåller utskottet att det i 23 § i förslaget till lag om polisens personregister stadgas om polisens rätt att få uppgifter för utlåtanen om tillförlitligheten hos dem som söker en statlig tjänst som är viktig ur säkerhets-synpunkt och om rätten att lämna ut uppgifter ur polisens register. Beträffande rättsskyddet för den enskildes personliga integritet hänvisar utskottet till 23 § 2 och 4 mom. i förslaget till lag om polisens personregister.

Hänvisningen i 5 mom. är så omfattande att någon som fått avsked från polisen åtminstone i teorin kan ge s.k. tillförlitlighetsutlåtanen. Utgångspunkten bör vara att polisen ger utlåtanen enligt 3 mom. i egenskap av myndighet och att en person som har fått avsked inte längre hör till myndigheten. Däremot bör också en person som har fått avsked kunna ge uppgifter enligt 4 mom. om det behövs för att avvärja ett allvarligt brott eller en stor skada. Utskottet föreslår att 5 mom. formuleras klarare och att det därför hänvisas till 1, 2 och 4 mom. i stället för till 1—4 mom.

Utskottet anser vidare att 6 mom. ger rum för tolkningar. Utlämnning av uppgifter ur polisens personregister med hjälp av tekniska anslutning bör vara tillåten bara i de fall som nämns i den föreslagna lagen om polisens personregister. Lagen om polisens personregister måste också följas om registren används när utlåtanen om personers tillförlitlighet ges oavsett om uppgifter ur ett register nämns i obearbetad form i utlåtanen eller inte.

Följaktligen gäller 43 (42) § polisens utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i polisens personregister när upplysningar inte ges ut i form av tillförlitlighetsutlåtanen. I överensstämmelse med 3 mom. har polisen å andra sidan rätt att i utlåtanen om personers tillförlitlighet yppa uppgifter som inte finns i registren.

På grund av det ovanstående föreslår utskottet att 6 mom. preciseras med att det stadgas om lämnande av uppgifter ur polisens personregister via tekniska dataanslutningar till andra än polisen och om användningen av personregister om utlåtanen om en persons tillförlitlighet i lagen om polisens personregister.

44 (43) §. *Tystnadsplikt*. I paragrafen ingår ett stadgande om polispersonalens rätt att låta bli att uppgive vem den har fått sina upplysningar från. Utskottet menar att det är viktigt att polisen har möjligheter att ta emot tips som kan bidra till utredningen av brott. Människor som är rädda

för hämndaktioner kan dra sig för att lämna tips, t.ex. vid grova narkotikabrott. Enligt uppgift har det också i Finland på senare tid förekommit att vittnen har hotats med hämndaktioner. Detta måste tas på allvar.

46 (45) §. *Befogenheter för den som bistår en polisman*. Enligt grundlagsutskottets utlåtande är en utomstående rätt att använda maktmedel på det sätt som föreslås i propositionen godtagbart i statsförfattningsrättsligt hänseende om det klart och tydligt sägs ut att denna möjlighet är ett undantag och att det är tillåtet bara om en polisman på grund av ett ytterst viktigt och brådskande tjänsteuppdrag måste anlita utomstående för att använda maktmedel. Det bör dessutom klart anges att utomstående med dessa begränsningar har rätt att använda maktmedel bara under tillsyn av en polisman.

Utskottet föreslår att 46 (45) § med anledning av utlåtanen från grundlagsutskottet ändras enligt följande: "Den som på begäran av en polisman bistår denne i ett tjänsteuppdrag, har därvid rätt att enligt polismannens anvisningar utöva sådana polisbefogenheter som polismannen inom ramen för sin behörighet anvisar. Om rätten att använda maktmedel gäller dessutom vad som stadgas i 27 § 3 mom."

I och med hänvisningen till 27 § 3 mom. beaktas grundlagsutskottets anmärkningar, eftersom villkoren i lagrummet måste uppfyllas vid bruk av maktmedel.

47 (46) §. *Betalning av ersättningar*. Utskottet föreslår att det i 2 mom. stadgas att utomstående får ersättning av statens medel för nödvändiga kostnader som uppkommit i samband med att polisen har brukat maktmedel. Ersättningen kan dock jämkas eller avslås, om den som har lidit skada i väsentlig grad bidragit till skadan genom sin egen verksamhet eller försummelse.

51 (50) §. *Straffstadgande*. Med anledning av den nya 32 § föreslår utskottet att hänvisningen i 4 punkten ändras.

52 (51) §. *Polisförordnanden*. Det finns anledning att kritisera propositionen ur statsförfattningsrättslig synvinkel när de gäller de omfattande delegeringsbefogenheterna, men också på grund av den straffrättsliga legalitetsprincipen. Utskottet föreslår en avgränsning av befogenheten. I paragrafen bör därför stadgas att trafik eller vistelse inom ett bestämt område kan begränsas genom polisförordnande eller medtagande av farliga föremål eller ämnen förbjudas, om det är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

53 (52) §. *Internationellt samarbete.* Utskottet framhåller att 1 mom. på behörigt sätt hänvisar till det som stadgas eller avtals särskilt i internationella avtal. Momentet innehåller t.ex. inga befogenheter att göra avsteg från polislagen eller någon annan lag.

I 2 mom. stadgas om inrikesministeriets rätt att ingå polisiära samarbetsavtal med polismyndigheterna i främmande stater. Denna myndighetsbefogenhet att sluta avtal avviker från 33 § regeringsformen. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till utlåtandet från grundlagsutskottet och föreslår att 53 (52) § 2 mom. skall godkännas i överensstämmelse med förslaget från grundlagsutskottet.

54 (53) §. *Närmare stadganden och bestämmelser.* På grund av den nya 32 § föreslår utskottet att hänvisningen i 1 mom. ändras.

Utskottet föreslår att befogenheten att meddela föreskrifter i 2 mom. också skall gälla automatisk vägtrafikövervakning.

2.2 Lag om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendet

13 §. Utskottet föreslår att 13 § preciseras enligt följande: "Vad som i 27 § 1 och 2 mom. polislagen stadgas om en polismans rätt att i vissa fall tillgripa maktmedel skall på motsvarande sätt tillämpas på en gränsbevakningsman. Beträffande den som på begäran eller med samtycke av en gränsbevakningsman bistår denne i ett tjänsteuppdrag gäller vad som stadgas i 46 § polislagen."

2.3 Lag om ändring av tullagen

17 (54) §. Riksdagen har antagit en ny tullag (1466/94) där det i 17 § stadgas om samma sak som i 54 § i den gamla tullagen (573/78). Utskottet föreslår att 17 § i den nya tullagen därför samordnas med den nya polislagen.

Utskottet föreslår att 17 § i den nya tullagen får följande lydelse: "Vad som i 27 § 1 och 2 mom. polislagen stadgas om en polismans rätt att bruka maktmedel i vissa situationer skall på motsvarande sätt tillämpas på en tullman. Beträffande den som på begäran eller med samtycke av en tullman bistår denne i ett tjänsteuppdrag gäller vad som stadgas i 46 § polislagen."

2.4 Lag om ändring av 8 och 9 §§ lagen om allmänna sammankomster

9 §. Enligt vad utskottet har erfarit syftar ändringen bara till att ändra beteckningen "en polisman som hör till befälet" i överensstämmelse med polislagen, eftersom 16 kap. 6 § strafflagen samtidigt upphävs. Ändringen avser inte att utvidga rätten att upplösa allmänna sammankomster.

3. Övriga synpunkter

Utskottet har beaktat grundlagsutskottets statsförfattningsrättsliga anmärkningar på behörigt sätt. Lagförslagen kan därför behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen.

Av de orsaker som nämns i propositionen och på grundval av erhållen utredning finner utskottet lagförslagen behövliga och tillstyrker dem, men med beaktande av de ändringar och ståndpunkter utskottet lagt fram.

Utskottet föreslår vördsamt

att lagförslag 2—10, 12 och 14—16 i regeringens proposition skall godkännas utan ändringar och

att lagförslag 1, 11 och 13 i regeringens proposition skall godkännas sålydande:

1.

Polislag

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

(Såsom i regeringens proposition)

2 §

Allmänna principer för polisens verksamhet

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Polisens åtgärder skall inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift skall kunna fullgöras. *Åtgärder-na skall vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande uppgiften är samt till övriga om-ständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.*

(3 mom. såsom i regeringens proposition)

3—7 §§

(Såsom i regeringens proposition)

8 §

Särskilda polisbefogenheter

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Befogenheter att använda i denna lag stadgade maktmedel kan dock bara ges en namngiven tjänsteman. Dessutom kan inrikesministeriet ge en tjänsteman befogenheter att göra förundersökning (utesl.) för undersökning av brott som har anknytning till hans eget förvaltningsområde och som särskilt nämns i förordnandet.

Den som ger polisbefogenheter skall se till att de utnyttjas på tillbörligt vis. (nytt 3 mom.)

9 §

(Såsom i regeringens proposition)

2 kap.

Stadganden om befogenheter

10 §

Utredande av identitet

För utförande av ett visst uppdrag har en polisman rätt att av var och en få veta hans namn,

personbeteckning, eller om sådan saknas, födelse-datum och medborgarskap samt var han kan anträffas.

(2 mom. såsom i regeringens proposition)

11 §

Gripande av en person i avsikt att skydda honom

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Den som har gripits skall frigges så snart behovet av omhändertagande inte längre föreligger, dock senast 24 timmar efter att han gripits. En person som inte har frigetts före klockan 20 får dock hållas kvar till klockan 8 följande morgon, om skäl därtill föreligger till följd av att han saknar bostad eller nattlogi eller av någon annan särskild orsak.

(3 mom. såsom i regeringens proposition)

12—17 §§

(Såsom i regeringens proposition)

18 §

Avspärrande av en plats eller ett område

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

En polisman får förbjuda eller begränsa flyttning av föremål eller ge order om att föremål skall flyttas på en plats eller ett område som är i allmänt bruk, om det är nödvändigt för tryggnad av polisundersökning. En polisman har motsvarande rätt även inom ett hemfridsskyddat område, om åtgärden är nödvändig för avvärjande av fara för liv eller hälsa eller för skyddande av egendom.

19 §

(Såsom i regeringens proposition)

20 §

Skydd mot brott och störande beteende

(1 och 2 mom. såsom i regeringens proposition)

Om det är uppenbart att det inte är tillräckligt att en person avlägsnas från platsen och störningen eller faran inte annars kan avvärjas, kan personen gripas. Den som gripits kan hållas i förvar så länge det är sannolikt att han skulle göra sig

skyldig till brott enligt 1 mom., uppföra sig störande eller vålla fara, dock högst 24 timmar efter att han har gripits.

21—26 §§

(Såsom i regeringens proposition)

27 §

Användning av maktmedel

(1 och 2 mom. såsom i regeringens proposition)

Den som på begäran eller med samtycke av en polisman tillfälligt bistår en polisman i en situation, där bistånd från en utomstående sida måste anlitas vid användning av maktmedel på grund av ett synnerligen viktigt och brådskande polisiärt tjänsteuppdrag har rätt att under polismannens uppsikt använda sådana nödvändiga maktmedel som polismannen med stöd av sina befogenheter ger honom fullmakt till (utesl.).

(4 mom. såsom i regeringens proposition)

3 kap.

Stadganden om inhämtande av information

28—30 §§

(Såsom i regeringens proposition)

31 §

Förutsättningar för teknisk observation

En polisman får bedriva teknisk observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, samt av ett fordon eller en vara som denne har till sitt förfogande, om det finns grundad anledning att förmoda att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av brott. Under samma förutsättningar får teknisk observation bedrivas av en person som befinner sig i ett hotellrum eller i ett något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum där personen vistas eller i ett fordon som han använder.

Ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning är att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till ett brott, för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller

till ett narkotikabrott. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Omedelbart innan en polisåtgärd vidtas och medan den pågår får en polisman även bedriva teknisk observation av en person som befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om detta är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar dens liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller dens liv eller hälsa som skall gripas eller skyddas.

(4 mom. utesl.)

32 § (ny)

Beslut om teknisk observation

Förordnande för en åtgärd enligt 31 § 1 mom. skall ges av en polisman som tillhör befälet eller har förordnats till undersökningsledare och för teknisk observation i mer än tre dygn av den polisman som är chef för polisdistriktet eller chef eller biträdande chef för en riksomfattande polisenhet.

När en åtgärd enligt 31 § 3 mom. vidtas skall en polisman som tillhör befälet omedelbart underrättas om den.

33 (32) §

Meddelande om observation och teknisk observation

(1 och 2 mom. såsom i regeringens proposition)

Den polisman som utför teknisk avlyssning enligt 31 § 1 mom. skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Om protokollet stadgas närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas inrikesministeriet som årligen avger en berättelse till riksdagens justitieombudsman om teknisk avlyssning. (nytt 3 mom.)

34 §

(Såsom 33 § i regeringens proposition)

35 (34) §

Rätt att få uppgifter av en myndighet

Utan hinder av en myndighets tystnadsplikt har polisen rätt att för ett tjänsteuppdrag avgifts-

fritt få behövliga uppgifter och handlingar av myndigheten och av en sammanslutning som tillsatts för att handha en offentlig uppgift, om inte lämnande av uppgiften eller handlingen till polisen eller användning av uppgiften såsom bevis förbudits eller begränsats i lag.

(2—4 mom. såsom i regeringens proposition)

36 (35) §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Utan hinder av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företagshemlighet eller bank- eller försäkringshemlighet, har polisen på begäran av en polisman som tillhör befälet rätt att få uppgifter som behövs för avvärjande eller utredning av brott. Om viktig allmän eller enskild fördel det kräver, har polisen samma rätt till uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 §.

Polisen har rätt att av en sammanslutning som utövar televerksamhet få kontaktuppgifter om en sådan teleanslutning som inte är upptagen i en offentlig katalog, om uppgifterna i ett enskilt fall behövs för utförandet av en uppgift som ankommer på polisen. *Polisen har motsvarande rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postförmedling.*

För sin tillståndsförvaltning har polisen rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson enligt vad som stadgas i 35 § 2—4 mom.

4 kap.

Stadganden om polisundersökning

37 och 38 §§

(Såsom 36 och 37 §§ i regeringens proposition)

39 (38) §

Skyldighet att infinna sig och trygga undersökning

Var och en som möjligen kan lämna uppgifter som behövs vid polisundersökning enligt 37 § är skyldig att på kallelse infinna sig till polisundersökning på den lokala polisens område där han uppehåller sig eller, om polisensheten har sitt verksamhetsställe på en annan enhets område eller polisväsendet sköts i samarbete med en an-

nan enhet, även på den andra enhets område. (2 mom. såsom i regeringens proposition)

En polisman har rätt att för polisundersökning få tillträde till den plats eller det område där den händelse som undersöks har inträffat, besikta föremål eller handlingar som kan vara av betydelse för undersökningen, utföra försök som behövs för undersökningen samt lösgöra och ta prov som behövs för den. *Ett ytterligare villkor för åtgärden är att den med fog kan antas ha stor betydelse vid utredningen för att saken skall klaras upp.*

5 kap.

Särskilda stadganden

40 och 41 §§

(Såsom 39 och 40 §§ i regeringens proposition)

42 (41) §

Komplettering av polispersonalen

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Till den kompletterande polispersonalen kan inkallas en person som till sina personliga egenskaper lämpar sig för uppgiften och som genom ett avtal med chefen för polisdistriktet förbinder sig att sköta uppgiften. (nytt 2 mom.)

För upprätthållande av allmän ordning och säkerhet har den som tillhör den kompletterande polispersonalen samma befogenheter och skyldigheter som en polisman har enligt denna lag. *Om rätten att använda maktmedel gäller dock vad som stadgas i 27 § 3 mom. i denna lag. (2 mom. i regeringens proposition)*

Om den kompletterande polispersonalens uppgifter, utrustning, utbildning och inkallande samt avtalsvillkor stadgas genom förordning. (3 mom. i regeringens proposition)

43 (42) §

Tystnadsplikt

Om tystnadsplikt för den som tillhör polisens personal gäller vad som stadgas i 17 § stats-tjänstemannalagen (750/94). Samma tystnadsplikt åligger den som står i arbetsavtalsförhållande till polisen och den som med stöd av polisbefogenheter som beviljats honom eller annars utför polisuppgifter.

(2—4 mom. såsom i regeringens proposition)

Vad som stadgas i 1, 2 och 4 mom. gäller även efter att anställningsförhållandet vid polisen har upphört.

Om lämnande av uppgifter i polisens personregister via teknisk anslutning till andra än polisen och om användningen av personregister för utlåtanden om en persons tillförlitlighet stadgas i lagen om polisens personregister.

44 och 45 §§

(Såsom 43 och 44 § i regeringens proposition)

46 (45) §

Befogenheter för den som bistår en polisman

Den som på begäran av en polisman bistår denne i ett tjänsteuppdrag, har därvid rätt att enligt polismannens anvisningar utöva sådana polisbefogenheter som polismannen inom ramen för sin behörighet anvisar. *Angående rätten att använda maktmedel gäller dock vad som stadgas i 27 § 3 mom.*

47 (46) §

Betalning av ersättningar

De direkta kostnader som sådan hjälpverksamhet som avses i 45 § orsakar ersätts av statens medel. Den som befallts att delta i sådan verksamhet har rätt att av statens medel få ett skäligt arvode enligt den tid han använt för verksamheten.

Av statens medel (*utesl.*) betalas ersättning för direkta kostnader (*utesl.*) som åsamkats en utomstående av tvångsåtgärder som polisen vidtagit. *Ersättningen kan jämkas eller avslås, om den som lidit skada i väsentlig grad bidragit till skadan genom sin egen verksamhet eller försummelse.*

För olycksfall som drabbat den som har deltagit i hjälpverksamhet enligt 45 § betalas ersättning av statens medel enligt samma grunder som gäller vid ersättning för olycksfall i arbete, dock inte om den skadade annars har rätt till ersättning enligt lagen om olycksfallsförsäkring (608/48) eller lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/48). Ett ärende som gäller ersättning enligt detta moment behandlas i första instans av statskontoret.

(4 mom. såsom i regeringens proposition)

48—50 §§

(Såsom 47—49 §§ i regeringens proposition)

51 (50) §

Straffstadgande

Den som uppsåtligen

(1—3 punkten såsom i regeringens proposition)

4) försummar sin biståndsskyldighet enligt 45 §, eller

(5 punkten såsom i regeringens proposition)

skall, om inte för brottet i någon annan lag stadgas strängare straff, för brott mot polislagen dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

52 (51) §

Polisförordnanden

Inrikesministeriet kan genom polisförordnande begränsa trafik eller vistelse inom ett bestämt område eller förbjuda medtagande av föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten, om detta är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. För brott mot polisförordnande kan inrikesministeriet utsätta straffhot i form av dagsböter, som utdöms av allmän underrätt om inte annat stadgas om brott mot dem i någon annan lag.

(2 mom. såsom i regeringens proposition)

53 (52) §

Internationellt samarbete

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Inrikesministeriet kan i frågor som inte hör till området för lagstiftningen eller som inte annars kräver riksdagens samtycke, sluta normala samarbetsavtal inom polisens verksamhetsområde med de myndigheter i grannstaterna och Östersjöländerna som svarar för polisverksamheten.

54 (53) §

Närmare stadganden och bestämmelser

I förordning stadgas om hur ersättningar enligt 47 § skall sökas och betalas, om polisens emblem, tjänsteuniform, tjänstemärke och beväpning, om polisens förtjänstkors och om en polismans skyldighet att anmäla sig för tjänstgöring och om försättande av en polisman i beredskap. Genom förordning utfärdas även närmare stadganden om tillämpningen av denna lag.

Inrikesministeriet kan meddela närmare föreskrifter om beviljande av polisbefogenheter, tjänstemärke, tjänsteuniform, beväpning, behandling av dem som gripits, förvaring av egen-

dom som omhändertagits, polisundersökning, stannande av fordon, *automatisk övervakning av vägtrafiken*, bruk av maktmedel, hjälpmedel som används när maktmedel brukas, avlivande av djur, lämnande av handräckning och registrering av polisåtgärder.

6 kap.

Ikraftträdande

55 §

(Såsom 54 § i regeringens proposition)

11.

Lag

om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen den 10 januari 1975 om gränsbevakningsväsendet (5/75) 15 § samt *ändras* 13 § som följer:

13 §

Vad som i 27 § 1 och 2 mom. polislagen (/) stadgas om en polismans rätt att i vissa fall tillgripa maktmedel skall på motsvarande sätt tillämpas på en gränsbevakningsman (*utesl.*). *Beträffande den som på begäran eller med samtycke av en*

gränsbevakningsman bistår denne i ett tjänsteuppdrag gäller vad som stadgas i 46 § polislagen.

Ikraftträdelsestadgandet

(Såsom i regeringens proposition)

13.

Lag

om ändring av tullagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 17 § i tullagen (1466/94) av den 29 december 1994 som följer:

17 (54) §

Vad 27 § 1 och 2 mom. polislagen (/) stadgar om polismans rätt att bruka maktmedel i vissa situationer skall på motsvarande sätt tillämpas på tullman (*utesl.*). *Beträffande den som på begäran eller med samtycke av en tullman bistår*

denne i ett tjänsteuppdrag gäller vad som stadgas i 46 § polislagen.

Ikraftträdelsestadgandet

(Såsom i regeringens proposition)

Helsingfors den 8 februari 1995

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Väistö, vice ordföranden Varpasuo, medlemmarna R. Aho, Laakkonen, Liikkanen,

Markkula, Metsämäki, Pulliainen, Renlund, Saario, Ukkola, Vähänäkki och Ääri samt suppleanterna Muttilainen och Näsi.

Reservation

I vår reservation upprepar vi de förslag till uttalanden och stadganden som ingår i rdm. Polis m.fl. avvikande åsikt (I) till lagutskottets utlåtande nr 10 om propositionen med förslag till polislag. Vidare hänvisar vi till de synpunkter som framförs i reservation II av rdm. Tykkyläinen m.fl. till lagutskottets betänkande nr 24.

1 Allmän motivering

1.1 En samordning av propositionen om polislag med propositionen om lagstiftning om teleavlyssning och teleövervakning (RP 22)

Lagutskottet är på helt riktiga grunder oroat över att polisen genom den nya polislagen skall få större befogenheter att bedriva teknisk avlyssning i situationer som inte är hemfridskyddade än förslaget till tvångsmedelslag medger. I tvångsmedelslagen talas om befogenheter vid förundersökningar av brott som redan har begåtts. Vi föreslår en annan lösning på problemet än den lagutskottet lägger fram i betänkandet om regeringens proposition om teleavlyssning och teleövervakning (RP 22).

Regeringen föreslår i 5 § tvångsmedelslagen att tillstånd av en domstol skall förutsättas för teknisk avlyssning vid förundersökningar. I betänkande nr 24 gjorde lagutskottet en sådan ändring av propositionen att polisen ensam skall ha rätt att fatta beslut om teknisk avlyssning. Det betyder att en majoritet inom lagutskottet vill samordna lagarna genom att ge polisen större befogenheter än regeringen föreslår i propositionen. Till denna del omfattar vi den andra reservationen till betänkandet. Där föreslås att 5 § tvångsmedelslagen inte skall få någon annan lydelse än den som regeringen föreslår och således inte utvidgas på det sätt som utskottet föreslår när det gäller polisens befogenheter i fråga om teknisk avlyssning vid brottsundersökning.

I lagutskottets utlåtande nr 10 och i förvaltningsutskottets betänkande om propositionen med förslag till polislag ingår vissa preciseringar som i sig är ett steg i rätt riktning, men fortfarande har de möjligheter som polisens spaning och den tekniska utvecklingen medfört alltför ensidigt fått diktera innehållet i förvaltningsutskottets betänkande. Medborgare som står utanför målet för den egentliga spaningsverksamheten, integritetsskyddet och de grundläggande fri- och

rättigheterna har enligt vår uppfattning inte beaktats tillräckligt vid utskottsbehandlingen, fastän detaljerna i lagförslaget har förbättrats jämfört med propositionen när det gäller polislagen. Detta är dock inte fallet i fråga om propositionen med förslag till tvångsmedelslag (RP 22).

1.2 Reservationen i huvuddrag

Den viktigaste skillnaden mellan vårt förslag och utskottets betänkande gäller att polisens alla metoder för teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning) skall kräva tillstånd av en domstol, dock så att polisen i brådskande fall under tre (3) dygn genom eget beslut kan använda sig av befogenheterna för teknisk observation. Därefter måste tillstånd fås av domstol. Enligt utskottets betänkande får polisinspektionen själv fatta beslut om detta. Den föreslagna årliga berättelsen från inrikesministeriet till riksdagens justitieombudsman rättar inte till denna brist och begränsar inte heller tillräckligt en eventuell utvidgning av avlyssning och andra befogenheter.

Våra övriga förslag gäller en allmän begränsning av polisens befogenheter, dvs. den så kallade proportionalitetsprincipen. Vi hade velat att den skrevs in i lagen i enlighet med 7 kap. 1 a § i förslaget till tvångsmedelslag. Vidare innehåller vårt förslag vissa andra ändringsförslag från justitieministeriet och sakkunniga som i någon mån begränsar polisens befogenheter mera än vad som föreslås i utskottets betänkande.

I slutet av motiveringen framför vi ett förslag, uttalande nr 1, enligt vilket den kommande regeringen på basis av uppföljning bör ge en redogörelse till riksdagen över tillämpningen av stadgandena om teleavlyssning och teleövervakning i tvångsmedelslagens 5 a kap. och av de tekniska observationsmetoderna i polislagen. Vidare bör det utarbetas förslag till lagstiftning som exaktare garanterar rättssäkerheten för dem som blir föremål för avlyssning och observation enligt tvångsmedels- och polislagen. Med detta menar vi att någon utomstående vid domstolarna, när beslutet om tillstånd fattas, bör övervaka rättsskyddet hos den som utsätts för avlyssning eller liknande åtgärder och se till att tillvägagångssättet är riktigt.

Vidare föreslår vi ett uttalande enligt vilket proportionalitetsprincipen skall skrivas in i polisens etiska direktiv.

2 Detaljerade förslag till ändringar av förslaget till polislag

1 kap. Allmänna stadganden

2 §. *Allmänna principer för polisens verksamhet.* Vi föreslår ett nytt 2 mom. som lyfter fram det diskrimineringsförbud som ingår i de flesta konventioner om de mänskliga rättigheterna. Enligt vårt förslag till 2 § 2 mom. får polisen i sin verksamhet inte utan grund särbehandla någon på grund av ras, hudfärg, kön, språk, nationalitet eller religiös, politisk eller någon annan övertygelse, samhällelig ställning, förmögenhet eller andra liknande omständigheter.

En ny 3 §. Proportionalitetsprincipen. Det 2 § 2 mom. som ingår i utskottets betänkande och där proportionalitetsprincipen nämns är exaktare än propositionen, men vi anser att de allmänna principerna för polisens verksamhet och hur långt polisen kan utsträcka i synnerhet bruket av maktmedel i polislagen och tvångsmedelslagen måste bygga på liknande förutsättningar. Enligt förebilden i 7 kap. 1 a § i förslaget till tvångsmedelslag (RP 22) föreslår vi en ny 3 §. I den stadgas att de polisbefogenheter som avses i polislagen får användas endast om det kan anses försvarligt med beaktande av det undersökta brottets grovhet, betydelsen av att brottet utreds samt av det intrång i den misstänktes eller någon annans rättighet som användning av tvångsmedel föranleder och av andra övriga omständigheter som inverkar på saken.

Precis som i den första avvikande åsikten till lagutskottets utlåtande nr 10 föreslår vi ett uttalande om att proportionalitetsprincipen skall tas med i polisens etiska direktiv. Eftersom det ovan nämnda förslaget till 3 § inte stöddes av utskottet föreslår vi följande uttalande nr 2 i motiveringen.

Utskottet förutsätter att proportionalitetsprincipen tas med i de generella anvisningarna om polisens agerande som en etisk princip.

2 kap. Stadganden om befogenheter

11 (10) §. *Utredande av identitet.* Vi föreslår att den gällande paragrafen tas in i den nya lagen med smärre justeringar i stället för föreslagna 10 §. Den skiljer sig från utskottets utlåtande på den punkten att adress och personbeteckning inte hör till de uppgifter som måste uppges.

Enligt vårt förslag till 11 (10) § är var och en skyldig att för polisen uppges de uppgifter som behövs för att utreda hans identitet, till exempel namn, nationalitet och födelsedatum, när en polisman i tjänsteuppdrag förhör sig om dem. Polis mannen har då rätt att för identifiering gripa den som är okänd och vägrar att lämna upplysningar eller den som ger uppgifter om sin identitet som kan antas vara falska. Den som har gripits skall genast frigges när han har identifierats, dock senast 24 timmar efter gripandet.

27 (26) §. *En polismanns rätt att ge befallningar.* Vi föreslår att paragrafen stryks eftersom lagförslaget även i övrigt ger polisen befogenheter att ge befallningar om medborgarnas rörelsefrihet, kroppsliga integritet, hemfrid och äganderätt och vid behov också kan verkställa befallningarna med hjälp av tvångsmedel. Enligt motiveringen till paragrafen kräver rätten att ge befallningar enligt 26 § att polisen med stöd av något annat lagrum har befogenheter att utföra det aktuella uppdraget. Om tillämpningen av paragrafen kopplas ihop med sådana villkor är det onödigt att paragrafen över huvud taget finns. Dessutom kan riktigheten i att brott mot en så här diffus skyldighet är straffbart ifrågasättas. Vi hänvisar till justitieministeriets utlåtande i denna fråga och till lagstiftningen i Sverige.

3 kap. Stadganden om inhämtande av information

30 §. *Förutsättningar för observation.* Vi framhåller att anmärkningarna i lagutskottets utlåtande och förvaltningsutskottets betänkande är helt motiverade i fråga om begränsningar när det gäller ändå infiltration och provokationer. Trots detta är det ändå alltför lätt för polisen att utnyttja paragrafen. Dessutom kan vilken polisman som helst fatta beslut om dessa åtgärder.

För det första föreslår vi att det bör vara en polisman som ingår i befälet (jfr förundersökningsledaren enligt tvångsmedelslagen) som fattar beslut om observation.

För det andra anser vi att utskottet gör det alltför lätt för polisen att tillämpa paragrafen och att tillämpningsområdet är alltför omfattande. Vi föreslår att paragrafen skall få tillämpas vid brott för vilka maximistrafik är fängelse i mer än två år.

Enligt 2 mom. får polisen bedriva observation av en person "om det finns grundad anledning att misstänka att han medverkar till ett brott" under

förutsättning att det strängaste straffet för brottet är fängelse i mer än sex månader.

För det tredje föreslår vi att 2 mom. inte skall gälla dem som medverkar till brott på det sätt som nu föreslås. Utskottet ställer sig positivt till momentet. Men utlåtandet tar inte hänsyn till att en så här vid definition av "de medverkande" också inbegriper dem som vid en förundersökning inte får avlyssnas enligt förslaget till tvångsmedelslag (RP 22). Enligt motiveringen till propositionen kan vilka utomstående som helst utsättas för observation om de utan att veta att de har att göra med en brottsling till exempel skaffar, hyr eller tillverkar fordon eller andra hjälpmedel som de som sannolikt har gjort sig skyldiga till brott behöver. Regeringen gör visserligen en avgränsning för kundrelationer, men det är omöjligt att göra åtskillnad på dem och medverkan till brott.

Enligt vårt förslag till paragraf får en polisman som hör till befälet för att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet förordna om observation av en person som inte befinner sig i en bostad och vars uppförande eller något annat ger mycket goda skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än två år.

I enlighet med motiveringen ovan föreslår vi att lagrummets 2 mom. stryks.

31 §. Förutsättningar för teknisk observation. I lagutskottets utlåtande och i det stadgande som förvaltningsutskottet utformade på basis av detta utlåtande är villkoren för teknisk avlyssning i och för sig exaktare än i regeringens proposition, och paragrafen samordnas till stora delar med förslaget till ändring av tvångsmedelslagen. Vi föreslår trots detta att paragrafen skall preciseras. Vi föreslår att kopplingen till förebyggande av narkotikabrott (31 § 2 mom. i utlåtandet) bara skall gälla grova narkotikabrott, eftersom den formulering som momentet har i utlåtandet i onödan också tillåter avlyssning av personer som misstänks använda narkotika. Vårt förslag att gränsen skall gå vid grova narkotikabrott är främst en hänvisning till det rekvisit som avses i 50 kap. 2 § strafflagen. Vidare kan teknisk observation vid bekämpning av narkotikabrott komma i fråga också när det gäller brott som avses i 50 kap. 4 § strafflagen (främjande av narkotikabrott), eftersom det slutligen kan röra sig om delaktighet i grovt narkotikabrott. Däremot skall det narkotikainnehav som avses i 50 kap. 1 § 4 punkten strafflagen aldrig som sådant få berättiga till teknisk observation.

Vårt förslag till 31 § motsvarar med vissa små ändringar 5 a kap. 4 § i tvångsmedelslagen. Till denna del hänvisar vi till motiveringen till dessa stadganden. Vi vill dock påpeka att det i detta sammanhang endast rör sig om att förhindra brott.

32 §. Beslut om teknisk observation. Teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning ingriper alla tre på samma sätt i medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. Därför bör det vara någon utanför polisorganisationen som ger tillstånd.

Vi anser att det bör göras upp strängare krav på tillstånd för teknisk observation som helhet när det gäller att använda observationen till att förebygga brott, eftersom risken att oskyldiga utsätts för observation då är större.

Vi föreslår att tillstånd för teknisk observation skall ges till en domstol för avgörande senast tre dygn före den planerade åtgärden. I det hänseendet är det en positiv förändring jämfört med regeringens proposition att lagutskottet i sitt utlåtande och förvaltningsutskottet i betänkandet föreslår att observationsåtgärderna enligt 33 § skall protokollföras, åtgärden anmälas till inrikesministeriet och ministeriet avge en berättelse till riksdagens justitieombudsman. Men det räcker inte till för att begränsa användningen av observationsmetoder.

Vi föreslår att det som stadgas om förutsättningar för tekniska åtgärder och tillstånd för teknisk avlyssning i 31 och 32 §§ samordnas med förslaget till ändring av tvångsmedelslagen (RP 22, 4—7 §§).

Detta innebär bland annat:

— att det i polislagen (såsom i tvångsmedelslagen) krävs att de uppgifter som polisen får genom teknisk avlyssning måste *antas kunna vara av synnerlig vikt* för förebyggandet av ett brott,

— att det i polislagen krävs tillstånd av en domstol inte bara för teknisk avlyssning, utan också för optisk övervakning och teknisk spårning (alla typer av observation),

— att de polismän som hör till befälet enligt 32 § 1 mom. i utskottets utlåtande har rätt att i brådskande fall fatta beslut om teknisk observation och att beslutet måste underställas en domstol inom tre dygn efter att åtgärden har vidtagits.

Enligt vårt förslag till 31 § (förutsättningar för teknisk observation) kan polismyndigheten beviljas tillstånd att bedriva teknisk avlyssning av någon som skäligen är misstänkt för ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst

fyra år, eller för ett grovt narkotikabrott, om de uppgifter som avlyssningen ger kan antas vara av synnerlig vikt för förebyggande av brottet.

Enligt 2 mom. i vårt förslag får optisk övervakning av någon som är skäligen misstänkt för ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader, eller av en viss plats där den misstänkte kan antas befinna sig bedrivas, om de uppgifter som övervakningen ger kan antas vara av synnerlig vikt för förebyggande av brottet.

Enligt vårt förslag till 3 mom. får teknisk spårning i syfte att förebygga brott bedrivas mot ett fordon som använts av någon som är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 2 mom. eller mot ett varuparti som eventuellt är föremål för brott.

Enligt vårt förslag till 4 mom. får teknisk avlyssning och optisk övervakning riktas mot den misstänkte bara när han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat liknande rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum där den misstänkte vistas eller i ett fordon som han använder.

En ny 33 §. Handläggning av tillståndsärenden i domstol och villkor för tillstånd. Vi föreslår att 5 a kap. 6 och 7 §§ tvångsmedelslagen i tillämpliga delar skall följas i fråga om tillståndsförfarandet.

36 (35) §. Rätt att få uppgifter av en myndighet. Utskottet har inte till denna del gjort några ändringar i regeringens proposition. Vi anser att följande borde ha uttalats i motiveringen till betänkandet:

I 1 mom. i paragrafen, som är i enlighet med utskottets betänkande, föreslås att polisen skall ha rätt att få uppgifter om medborgare av andra myndigheter utan hinder av deras tystnadsplikt (1 mom.). Enligt en sakkunnig som grundlagsutskottet har hört är uppgifter och handlingar som är sekretessbelagda genom förordning eller lag inte hemliga i relation till polisen. För att upplysningar och handlingar skall vara hemliga över hela linjen måste det stadgas särskilt i lag om att tystnadsplikten också gäller polisen eller om förbud mot att använda bevis. Vi föreslår en sådan ändring av paragrafen att stadgandena om handlingars offentlighet också skall gälla polisens rätt till uppgifter från andra myndigheter. Om polisen absolut för vissa begränsade uppgifter behöver utvidgad rätt till upplysningar måste exaktare förslag utarbetas.

Enligt vårt förslag till 1 mom. skall poliserna för utövande av tjänsteuppgdrag ha rätt att gratis

få andra än sekretessbelagda uppgifter och dokument av en myndighet.

I 2 mom. i regeringens proposition föreslås att polisen för att kunna avgöra om en körrätt, ett tillstånd som gäller skjutvapen eller ett annat dylikt tillstånd skall förbli i kraft utan hinder av tystnadsplikt skall ha rätt att på motiverad begäran få uppgifter om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av rusmedel eller våldsamma uppförande, om det finns skäl att befara att tillståndshavaren inte längre motsvarar förutsättningarna för beviljandet av tillståndet.

Med stöd av ett av sakkunnigutlåtandena framhåller vi att 2 mom. i och för sig gäller sekretessbelagda uppgifter om människors hälsotillstånd, men att den föreslagna regleringen är berättigad i och med att upplysningarna är kopplade till ett visst ändamål (tillståndsprövning) och att någon annan användning av upplysningarna är förbjuden (4 mom.). Vi föreslår dock att paragrafen preciseras. Orden "ett annat dylikt tillstånd" bör strykas eller ersättas med en hänvisning till det som sägs i propositionen (s. 72) om godkännande av väktare. Enligt utlänningslagen är det polisen som fattar beslut om uppehålls- och arbetstillstånd (19 § 3 mom., 26 § 3 mom.) och om återkallande av uppehållstillstånd (då arbetstillståndet förfaller, 21 § 2 mom. och 27 § 4 mom.). Lagrummet syftar förmodligen inte till att ge polisen större rätt att få sekretessbelagda uppgifter om utlänningsars hälsotillstånd.

Enligt vårt förslag till 2 mom. har polisen för att kunna avgöra om en körrätt, ett tillstånd som gäller skjutvapen eller godkännande av väktare skall förbli i kraft rätt att utan hinder av tystnadsplikt på motiverad begäran få uppgifter om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av rusmedel eller våldsamma uppförande, om det finns skäl att befara att tillståndshavaren inte längre motsvarar förutsättningarna för beviljandet av tillståndet.

Lagrummets 3 och 4 mom. skall lyda lika som i utskottets betänkande.

5 kap. Särskilda stadganden

43 (42) §. Komplettering av polispersonalen. I propositionen föreslår regeringen (också i den justerade versionen) en ny reglering som innebär att polisen skall kunna kompletteras med en sär-

skild kompletterande polispersonal. Enligt propositionen skall den kompletterande personalen ha samma befogenheter och skyldigheter som polismän i övrigt. Det kommer att stadgas enbart genom förordning om vilken sammansättning den kompletterande personalen skall ha, om det är obligatoriskt att tillträda som kompletterande polispersonal eller om det är ett frivilligt uppdrag. Det finns ingen anledning att reglera så viktiga frågor enbart genom förordning.

Om regleringen med kompletterande polispersonal vidareutvecklas är det lämpligast att det stadgas någon annanstans om detta. Vi föreslår därför att paragrafen skall strykas i utskottets betänkande.

44 §. *Rätt att förtiga uppgifter.* Utskottet tillstyrker denna paragraf. Vi anser dock att utskottet i stället borde ha uttalat följande:

”Syftet med paragrafen är bland annat att skydda polisens informatörer, s.k. tjallare. Men det är tvivelaktigt om paragrafen över huvud taget behövs. Enligt 17 kap. 7 § rättegångsbalken får rätten inte tillåta bevis som inte påverkar saken. Det spelar ingen roll för åtalet hur polisen ursprungligen har fått sina upplysningar eller tips om brott och gärningsmän. Med stöd av det ovan nämnda lagrummet i rättegångsbalken kan en domstol inte tillåta bevis på vem som har tjallat.

Därutöver försämrar paragrafen utan orsak rättssäkerheten för dem som utsätts för falska angivelser, eftersom paragrafen gör det svårare för den som åtalas på falska grunder att utreda vem som är angivaren.”

På grund av detta borde paragrafen ha getts en lindrigare formulering. Eftersom det i detta sammanhang inte går att göra en bättre formulering föreslår vi att 44 § i utskottets betänkande stryks.

50 (51) §. *Straffstadgande.* Enligt den gällande polislagen kan bara böter utdömas för underlåtenhet att lyda en befallning av en polisman (utom när det gäller brott mot handräcknings-skyldigheten då straffet är böter eller fängelse i högst sex månader). Enligt propositionen skall brott mot polislagen bestraffas med böter eller fängelse i högst tre månader. I regeringens proposition och utskottets betänkande ges inga övertygande skäl till att straffet har blivit strängare.

Därför skall enbart bötesstraff kunna utdö-

mas i enlighet med ett förslag från justitieministeriet.

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi vördsam

att följande uttalande borde ha godkänts i den allmänna motiveringen till den tekniska observationen i utskottets betänkande:

”Erfarenheterna i Norden visar att polismyndigheterna utnyttjar sina avlyssningsbefogenheter allt oftare när de får rätt att bedriva teleavlyssning. Erfarenheterna visar också att polisen har en benägenhet att tillgripa dessa metoder vid utredningar av allt fler typer av brott. Detta ger polismyndigheterna rätt att samla in onödiga uppgifter om helt lagligt umgänge människor emellan samtidigt som det uppstår ett stort problem med den samhälleliga kontrollen av polisens verksamhet och öppenheten inom denna sektor. Utskottet förutsätter att regeringen följer upp situationen och utifrån detta avger en redogörelse till riksdagen om tillämpningen av 5 a kap. om teleavlyssning och teleövervakning i tvångsmedelslagen och paragraferna om teknisk observation i polislagen. Vidare förutsätter utskottet att regeringen bereder ett lagförslag som garanterar bättre rättsskydd än tvångsmedelslagen och polislagen för dem som utsätts för avlyssning och övervakning.”

Eftersom vårt förslag till en ny 3 § i det första lagsförslaget inte godkändes föreslår vi ytterligare

att följande mening tas in i motiveringen till det första lagförslagens 2 §:

”Utskottet förutsätter att proportionalitetsprincipen tas med i de generella anvisningarna om polisens agerande som en etisk princip.”

Vi föreslår att lagförslagen 2—16 i utskottets betänkande skall godkännas utan ändringar och

att det första lagförslaget i utskottets betänkande skall godkännas sålydande:

1.

Polislag

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:
1 kap.

Allmänna stadganden

1 §
(Såsom i utskottets betänkande)

2 §

Allmänna principer för polisens verksamhet

(1 mom. såsom i utskottets betänkande)

Polisen får inte i sin verksamhet utan grund särbehandla någon på grund av ras, hudfärg, kön, språk, nationalitet eller religiös, politisk eller annan annan övertygelse, samhällelig ställning, förmögenhet eller andra liknande omständigheter.

(3 mom. såsom i utskottets betänkande)

3 § (ny)

Proportionalitetsprincipen

Polisen får utnyttja sina fullmakter enligt denna lag endast om det med hänsyn till hur grovt brottet är, hur angeläget det är att brottet blir utrett och i hur hög grad detta kränker den misstänktes och andras rättigheter och andra omständigheter som påverkar saken kan anses vara försvarbart att fullmakterna utnyttjas.

4—10 §§

(Såsom 3—9 §§ i utskottets betänkande)

2 kap.

Stadganden om befogenheter

11 (10) §

Utredande av identitet

Var och en är skyldig att för polisen uppgive de uppgifter som behövs för att utreda hans identitet, såsom namn, nationalitet och födelsedatum, när en polisman i tjänsteuppdrag förhör sig om dem. Polis mannen har då rätt att för identifiering gripa den

som är okänd och vägrar att lämna upplysningar eller den som ger uppgifter om sin identitet som kan antas vara falska. Den som har gripits skall genast frigges när han har identifierats, dock senast 24 timmar efter gripandet.

(2 mom. utest.)

12—26 §§

(Såsom 11—25 §§ i utskottets betänkande)

27 (26) §

(Utest.)

27 §

(Såsom i utskottets betänkande)

3 kap.

Stadganden om inhämtande av information

28 och 29 §§

(Såsom i utskottets betänkande)

30 §

Förutsättningar för observation

För att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet får en polisman som hör till befälet förordna om observation av en person som inte befinner sig i en bostad och vars uppförande eller något annat ger mycket vägande skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än två år.

(2 mom. utest.)

31 §

Förutsättningar för teknisk observation

När någon är skäligen misstänkt för ett brott
1) för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller

2) för ett grovt narkotikabrott,

kan polismyndigheten beviljas tillstånd att bedriva teknisk avlyssning av honom, om de uppgifter

som avlyssningen ger kan antas vara av synnerlig vikt för förebyggande av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader, får optisk övervakning av honom eller av en viss plats han kan antas befinna sig på bedrivas, om de uppgifter som övervakningen ger kan antas vara av synnerlig vikt för förebyggande av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 2 mom., får teknisk spårning av ett fordon som han använt eller ett varuparti som eventuellt är föremål för ett brott bedrivas för förebyggande av brottet.

Teknisk avlyssning och optisk övervakning får riktas mot den misstänkte endast när han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum där den misstänkte vistas eller i ett fordon som han använder.

32 §

Beslut om teknisk observation

Beslut om att bevilja tillstånd till teknisk observation fattas på skriftligt yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman av den domstol som avses i 1 kap. 9 § eller någon annan domstol där handläggningen lämpligen kan ske.

I brådskande fall fattar chefen för polisdistriktet eller chefen eller biträdande chefen för en riksomfattande polisenhet eller chefen för tullstyrelsens övervaknings- och revisionsenhet eller undersökningsbyrå eller chefen för tulldistriktet beslut om teknisk observation, och beslutet måste underställas en domstol enligt 1 mom. inom tre dygn.

33 § (ny)

Handläggning av tillståndsärenden i domstol och villkor för tillstånd

Om handläggning av tillståndsärenden i domstol och villkoren för tillstånd gäller vad som stadgas i 5 a kap. 6 och 7 §§ tvångsmedelslagen.

34 och 35 §§

(Såsom 33 och 34 §§ i utskottets betänkande)

36 (35) §

Rätt att få uppgifter av en myndighet

Polisen har vid tjänsteuppdrag rätt att av myn-

digheter avgiftsfritt få andra än sekretessbelagda uppgifter och handlingar.

För att kunna avgöra om en kör rätt, ett tillstånd som gäller skjutvapen eller godkännande av väktare skall förbli i kraft har polisen utan hinder av tystnadsplikt rätt att på motiverad begäran få uppgifter om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av rusmedel och våldsamma uppförande, om det finns skäl att befara att tillståndshavaren inte längre motsvarar förutsättningarna för beviljandet av tillståndet.

(3 och 4 mom. såsom i utskottets betänkande)

37 §

(Såsom 36 § i utskottets betänkande)

4 kap.

Stadganden om polisundersökning

38—40 §§

(Såsom 37—39 §§ i utskottets betänkande)

5 kap.

Särskilda stadganden

41 och 42 §§

(Såsom 40 och 41 §§ i utskottets betänkande)

43 (42) § (Utesl.)

43 §

(Såsom i utskottets betänkande)

44 § (Utesl.)

44—49 §§

(Såsom 45—50 §§ i utskottets betänkande)

50 (51) §

Straffstadgande

Den som uppsåtligen

(1—5 punkten såsom i utskottets betänkande)

skall, om inte för brottet i någon annan lag
stadgas strängare straff, för *brott mot polislagen*
dömas till böter (*utesl.*).

6 kap.

Ikraftträdande

51—53 §§
(Såsom 52—54 §§ i utskottets betänkande)

54 §
(Såsom 55 § i utskottets betänkande)

Helsingfors den 8 februari 1995

Erkki Pulliainen
Tuulikki Ukkola

Raila Aho
Kyllikki Muttilainen

Matti Vähänäkki
Lauri Metsämäki

RIKSDAGENS
GRUNDLAGSUTSKOTTHelsingfors
den 14 oktober 1994
Utlåtande nr 15

Bilaga 1

Till Förvaltningsutskottet

När riksdagen den 10 maj 1994 remitterade regeringens proposition nr 57 med förslag till polislag och vissa lagar som har samband med den till förvaltningsutskottet för beredning bestämde den samtidigt att grundlagsutskottet skall avge utlåtande om ärendet till förvaltningsutskottet.

Utskottet har hört polisdirektören Reijo Nau-lapää vid inrikesministeriet, kriminalöverinspek-tören Reijo Salminen vid centralkriminalpolisen, lagstiftningsdirektören Jan Törnqvist vid justi-tieministeriet, advokaten Aarno Arvela som re-presentant för Finlands Advokatförbund, pro-fessorn Mikael Hidén, juris doktorn Ora Meres-Wuori, biträdande professorn Matti Pellonpää, tf. professorn Teuvo Pohjolainen, professorn Ilk-ka Saraviita, biträdande professorn Martin Scheinin och professorn Kaarlo Tuori.

Efter att ha behandlat ärendet från statsför-fattningsrättslig synpunkt anför grundlagsut-skottet vördsamt följande.

Regeringens proposition

I propositionen föreslås en ny polislag. Den skall innehålla de viktigaste stadgandena om poli-sens uppgifter, de allmänna principer som poli-sen skall iaktta i sin verksamhet, målen för verk-samheten, polisens befogenheter och medborgar-nas skyldigheter i förhållande till polisen.

I propositionen ingår dessutom förslag till vis-sa andra lagändringar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft cirka ett år efter att de har blivit stadfästa.

I motiveringen till lagstiftningsordningen kon-stateras att den gällande polislagen har stiftats i vanlig lagstiftningsordning och att också det som stadgas i den föreslagna polislagen om polisens befogenheter att ingripa i medborgarnas grund-läggande rättigheter är påkallat av ett viktigt allmänt intresse. I de nya stadgandena anges ex-aktare när det är tillåtet att ingripa i en viss

grundläggande rättighet och hur polisen då skall förfara. I de flesta fall är syftet med de stadgade åtgärderna att värna andra medborgares grund-läggande rättigheter. Regeringen har ansett att lagförslagen kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen. Med tanke på tillämpningen av lagen anses det emellertid i propositionen angeläget att grundlagsutskottet bereds tillfälle att avge utlåtande om propositionen.

Utskottets ställningstaganden*Allmänt om förslaget till polislag*

Polislagen är typexemplet på en lag som lätt kan råka i konflikt med medborgarnas grundläg-gande rättigheter, i synnerhet de klassiska frihe-terna. Betydelsefulla grundläggande rättigheter med tanke på polisens befogenheter är framför allt skyddet för personlig frihet och kroppslig integritet (6 § RF), rörelsefriheten (7 § RF) och skyddet för hemfrid (11 § RF).

På ett allmänt plan bör det noteras att de mål som anges i polislagen och som återspeglas i polisens uppgifter enligt föreslagna 1 § 1 mom. står för ett allmänt intresse som i viss utsträck-ning anses motivera inskränkningar i de grund-läggande rättigheterna bara det stadgas om dem tillräckligt utförligt och med hänsyn till rätts-skyddsaspekterna. Det kan konstateras om det föreliggande förslaget till polislag att de polisbe-fogenheter som medger inskränkningar i de grundläggande rättigheterna nu i många avseenden kommer att regleras väsentligt utförligare än i gällande lagstiftning.

Enligt utskottets uppfattning har de föreslag-na befogenheterna och förutsättningarna för att utöva dem över lag reglerats på ett sätt som inte ger anledning till anmärkningar med avseende på stadgandena om grundläggande rättigheter. Samma generella bedömning kan anföras med

tanke på den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Hemfriden

Enligt 11 § regeringsformen är hemfriden okränkbar och om förutsättningarna för och verkställande av husrannsakan stadgas genom lag. Enligt vedertagen praxis i utskottet kan avsteg från skyddet för hemfriden göras även på annat sätt än genom husrannsakan, men om detta måste stadgas genom lag och i regel kommer ett avsteg i fråga bara när ett viktigt allmänt intresse så kräver (GrUU 8/1994 rd).

Med tanke på denna grundläggande rättighet är paragraferna 14, 16, 18 och 38 i den föreslagna polislagen betydelsefulla. Också 30 och 31 §§ om observation och teknisk observation är viktiga i detta sammanhang eftersom hemfriden enligt regeringsformen åtminstone delvis är ett mer omfattande begrepp än vad som avses i lagförslaget (jfr GrUU 8/1994 rd).

Enligt utskottets uppfattning är 14 och 16 §§ inte problematiska med tanke på skyddet för de grundläggande rättigheterna. Det samma kan sägas om uppfattningen i motiveringen till 18 § att åtgärder enligt 2 mom. är tillåtna också på områden som skyddar hemfriden. Det är dock nödvändigt att stadga om detta i själva lagen. Villkoren i 38 § 3 mom. för tillträde till en plats som omfattas av det grundlagsstadgade skyddet för hemfriden är mycket vagt formulerade. Till denna del bör lagen nödvändigt preciseras, anser utskottet. För ett intrång i hemfriden måste det finnas en konkretare grund än den att föremål eller handlingar "kan vara av betydelse för utredningen". Utskottet hänvisar till sin praxis att strängare villkor än normalt bör ställas för s.k. kontrollfullmakter för tillträde till egentliga bostäder.

Åtgärderna i föreslagna 30 och 31 §§ innebär vanligen ett allvarigare intrång i hemfriden än om behörig person själv är närvarande eller om intrång i hemfriden sker med hans vetskap (GrUU 8/1994 rd). De föreslagna befogenheterna grundar sig på ett samhälleligt intresse som är viktigt i sig och godtagbart. De kan anses vara förenliga med de grundläggande rättigheterna, om grunderna för ett intrång är tillräckligt exakt reglerade och om de allmänna rättssäkerhetsgarantierna är adekvata.

Med hänsyn till detta påtalas vissa allmänna strukturella brister i förslaget, till exempel att villkoren för att bevilja befogenheter och besluts-

gången skiljer sig från de betydligt mer försvarliga lösningarna med tanke på rättsskyddet i regeringens proposition nr 22 om teleavlyssning och teleövervakning samt teknisk observation. Den allmänna linjen i förslaget till polislag är att polisen vid utredningar skall ha större befogenheter för teknisk avlyssning och teknisk observation än vad tvångsmedelslagen medger vid förundersökning av brott.

Enligt utskottets uppfattning är det motiverat inte bara med tanke på de grundläggande rättigheterna och friheterna utan också med tanke på konventionen om de mänskliga rättigheterna att stadgandena i polislagen och stadgandena i nämnda proposition samordnas. Dessutom är det skäl att ta upp 31 § 3 mom. som en viktig detalj. Enligt detta lagrum får teknisk observation bedrivas även av en person som befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om det är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas. Enligt utskottets åsikt bör detta villkor preciseras.

Tillgripande av maktmedel

I förslaget till polislag ingår stadganden som medger polisbefogenheter för andra än personer i tjänstemannaställning. Detta innebär en möjlighet att tillgripa maktmedel.

Utskottet anser i sitt utlåtande nr 1/1994 rd att den ur 1, 2 och 84 §§ regeringsformen härledda principen att den offentliga makten utövas av tjänstemän inte utgör ett ovillkorligt hinder för att också andra än tjänstemän i begränsad utsträckning ges befogenheter som kan betraktas som utövning av offentlig makt, bara det straffrättsliga tjänsteansvaret täcker åtgärderna. Där emot anser utskottet att om rätt att utnyttja maktmedel anförtros andra än tjänstemän krävs det att lagen stiftas i grundlagsordning.

Meningen är att 8 § 1 mom. i förslaget till polislag skall utgöra en generell grund för att även andra än tjänstemän skall kunna ha en bestående rätt med självständig prövning att tillgripa maktmedel som hör till polisen. I överensstämmelse med ovan anförda ståndpunkt måste stadgandet komma till i grundlagsordning. Lagförslaget kan emellertid behandlas i vanlig lagstiftningsordning till denna del, om momentet kompletteras så att de särskilda polisbefogenheterna inte kan inbegripa rätt att utnyttja maktmedel om inte den person det gäller är stats tjänsteman. Utskottet anser dessutom att lagen bör kompletteras med stadganden om att inrikesmi-

nisteriet och länsstyrelsen uttryckligen har skyldighet att övervaka utövandet av särskilda polisbefogenheter.

Föreslagna 27 § 3 mom. och 45 § gäller befogenheter för den som bistår en polisman. Med hänsyn till det som utskottet uttalat ovan kan också dessa förslag anses vara statsförfattningsmässigt betänkliga. Befogenheterna avviker dock från de särskilda polisbefogenheterna i 8 § såtillvida att det här är fråga om att en polisman har ett tillfälligt behov av hjälp från utomstående i ett visst konkret tjänsteuppdrag.

En utomståendes rätt att använda maktmedel på föreslaget sätt kan enligt utskottet mening anses vara godtagbart i statsförfattningsrättsligt hänseende om det klart och tydligt stadgas att denna möjlighet är ett undantag och att det är tillåtet bara om en polisman på grund av ett ytterst viktigt och skyndsamt tjänsteuppdrag måste anlita utomstående för att använda maktmedel. Det bör dessutom klart anges att utomstående med dessa begränsningar har rätt att använda maktmedel bara under ledning av en polisman. Om dessa synpunkter beaktas i 27 § 3 mom. och 45 § polislagen kan lagförslaget utan hinder av dessa stadganden behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kompletterande polispersonal

Föreslagna 41 § gäller s.k. kompletterande polispersonal. Den kompletterande polispersonalen skall ha samma befogenheter och skyldigheter som polismän att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Sålunda är det fråga om en likadan fortgående rätt att tillgripa maktmedel med självständig prövning som i 8 § 1 mom. I jämförelse med den ordinarie polisen bör de som tillhör den kompletterande polispersonalen anses innehålla på så sätt tillfälliga uppgifter att de på ovan nämnda grunder kan ges rätt att använda maktmedel bara i grundlagsordning.

Vid bedömningen av lagstiftningsordningen för det föreslagna arrangemanget bör det också uppmärksammas på vilka grunder någon kan ingå i kompletterande polispersonal. Lagförslaget och motiveringen lämnar frågan öppen; enligt lagen skall det bl.a. förordnas om inkallade i tjänst. Det är t.ex. oklart om lagen avser att man frivilligt söker sig till den kompletterande polispersonalen och om detta beaktas som förkortad tjänstgöringstid enligt värnpliktslagstiftningen, eller om det är fråga om ofrivillig upptagning som bygger på värnplikt. Det är klart att 75 §

regeringsformen inte täcker denna möjlighet. Eftersom det föreslagna bemyndigandet kan tolkas så att det också gäller det sistnämnda alternativet kan det verkställas endast i grundlagsordning.

Enligt grundlagsutskottets åsikt är det skäl att på allvar överväga om inte den kompletterande polispersonalen bör separeras från den föreliggande polislagen och om inte beredningen av ärendet bör fortsätta i samband med beredskapslagstiftningen.

Polisförordnanden

Enligt föreslagna 51 § kan inrikesministeriet utfärda polisförordnanden. Brott mot dem kan medföra bötesstraff.

Förslaget kan kritiseras både utifrån den statsförfattningsrättsliga uppfattningen om delegeringens omfattning och bland annat den straffrättsliga legalitetsprincipen, eftersom bemyndigandet i lagen är generellt. Å andra sidan kan förslaget omfattas med stöd av långvarig lagstiftningspraxis. — Enligt utskottets uppfattning bör det ännu övervägas om bemyndigandet är behövt. I varje fall vore det på sin plats att begränsa bemyndigandet i lagen till att gälla bara bestämmelser som veterligen gäller begränsningar av rörelsefriheten inom vissa typer av riskfyllda områden och som också nu ingår i polisförordnanden.

Internationellt samarbete

Föreslagna 1 mom. i 52 § om internationellt samarbete är en hänvisning till författningar och avtal som kommit till i behörig ordning. Momettet bemyndigar inte t.ex. till avsteg från polislagen eller stadganden i andra lagar. Om 1 mom. uppfattas på detta sätt är det i statsförfattningsrättsligt hänseende oproblematiskt.

Samma paragrafs 2 mom. gäller inrikesministeriets rätt att sluta samarbetsavtal inom polisens verksamhetsområde med de myndigheter som svarar för polisverksamheten i andra stater. Denna rätt för myndigheten att ingå avtal utgör ett undantag från 33 § regeringsformen. Hos oss har attityden till möjligheten att genom en lag ge myndigheter rätt att sluta avtal varit återhållsamare än till det alternativet att myndigheter i avtal som ingåtts i enlighet med 33 § regeringsformen ges rätt att ingå avtal t.ex. om tekniska granskningar och kompletteringar eller om delarna i ett samarbete (t.ex. GrUU 7/1992 rd).

Frågan om att genom lag ge myndigheter rätt

att ingå avtal har behandlats i utskottets utlåtanden nr 15/1982 rd och 2/1983 rd. Enligt dessa utlåtanden får ett bemyndigande inte vara obegränsat med hänsyn till den som får det eller innehållet, det måste ange de subjekt för den internationella rätten som avtal ingås med och det bör när som helst kunna återkallas av presidenten.

Förslaget uppfyller delvis dessa krav. Inrikesministeriet skall vara det organ som bemyndigas. Ministeriets rätt att ingå avtal begränsas av att ett avtal inte får leda till ändringar i en lag, att det bör hänföra sig till polisens verksamhetsområde och gälla samarbete och att en internationell organisation inte kan vara part i avtalet, lika litet som en regering på en främmande stats vägnar kan vara det.

Av dessa begränsningar är de som gäller innehållet i ett bemyndigande och eventuella avtalsparter rätt generella och alltför opreciserade från statsförfattningsrättslig synpunkt och bör därför preciseras. Innehållet i bemyndigandet kan lämpligen konkretiseras för det första genom att ministeriet inte ges rätt att ingå avtal i ärenden som hör till lagstiftningens område eller som i övrigt kräver riksdagens samtycke. Dessutom bör rätten att ingå avtal begränsas till normala samarbetsavtal med tanke på de allmänna målen för polisens verksamhet. För de avtalsslutande parterna vidkommande kan lagförslaget preciseras genom att där nämns att behöriga myndigheter t.ex. i grannstaterna och Östersjöstaterna kan komma i fråga som avtalsslutande parter.

Lagförslaget anger inte särskilt om bemyndigandet kan återkallas eller inte. Därför är det enligt utskottets mening väsentligt att notera att den nu föreslagna begränsade rätten för inrikesministeriet att ingå avtal inte utesluter den kompetens som republikens president har med stöd av 33 § regeringsformen. Detta har åter till följd att om presidenten inleder avtalsförhandlingar på ett område där också ministeriet har kompetens, åsidosätts ministeriets behörighet. Om förslaget uppfattas på detta sätt är det enligt utskottets åsikt inte till denna del problematiskt ur statsförfattningsrättslig synvinkel.

Med beaktande av det ovan anförda anser utskottet att 52 § 2 mom. kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning om det ändras t.ex. på följande sätt: *"Inrikesministeriet kan i ärenden som inte hör till lagstiftningens område eller som inte annars kräver riksdagens samtycke sluta normala samarbetsavtal inom polisens verksamhetsområde med de myndigheter i grannstaterna och Öster-*

sjöländerna som svarar för polisverksamheten (utesl.)".

Andra omständigheter

I 2 § polislagen ges det inte något klart uttryck för proportionalitetsprincipen och detta är ett missförhållande. Nu framgår principen ostridigt bara av 27 § om användningen av maktmedel.

Den i förslagets 10 § angivna skyldigheten att lämna personuppgifter är mycket omfattande. Skyldigheten bör preciseras så att den närmast gäller okända personer som kan misstänkas vara efterlysta eller som annars behöver förhöras eller höras på grund av polisiära uppgifter eller som kan utsättas för åtgärder enligt polislagen. Enligt motiveringen till paragrafens 1 mom. är det tillräckligt att uppge födelsedatum, medan lagtexten kräver personbeteckning.

Omfattningen av en polismans rätt att ge befallningar är oklar i 26 §. Är ett så pass vagt generellt stadgande över huvud taget behövligt, eftersom lagen även annars ger polisen rätt att ge olika slags befallningar och vid behov verkställa dem med maktmedel?

Enligt motiveringen till 30 § är observation tillåten också i syfte att begränsa skador, vilket inte får stöd i lagtexten.

Enligt 34 § 1 mom. leder vilket som helst tjänsteuppdrag som polisen utför till att tystnadsplikten bryts. Förslaget avviker från den numera vedertagna systematiken i fråga om tystnadsplikten. Gällande stadganden om tystnadsplikt bygger på den principen att det bör stadgas särskilt under vilka förutsättningar en viss myndighet är berättigad att få uppgifter som bör hemlighållas. — Vidare är det skäl att precisera hänvisningen i 35 § 3 mom.

Polisens tystnadsplikt enligt 42 § 3 mom. kommer inte att bli något större hinder för polisen att lämna ut uppgifter till utomstående. Utskottet uppmärksammar att tillämpningen av stadgandet i praktiken kan leda till situationer som måste beaktas med hänsyn till integritetsskyddet i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, bl.a. därför att lagen inte ger några särskilda garantier för rättsskydd. Stadgandet bör preciseras.

Utskottet påpekar att lagförslaget genomgående använder begreppet polisman, som innebär en åtskillnad mellan könen. Enligt utskottets uppfattning kunde lagen mycket väl formuleras utan att detta begrepp används. Förvaltningsutskottet bör uppmärksamma saken.

Det 15:e lagförslaget

Regeringens förslag till ändring av 9 § lagen om allmänna sammankomster innebär att en sammankomst kan upplösas också om de föreskrifter som polisen meddelat för upprätthållande av allmän ordning inte följs. Eftersom lagen om allmänna sammankomster också måste tillämpas på demonstrationer kan det anses i viss mån betänkligt att rätten att upplösa sammankomster utvidgas. I detta sammanhang kan det också ifrågasättas om det faktiskt är behövligt att utvidga dessa rättigheter, i synnerhet som den revidering av de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd), som är under behandling

i riksdagen, stödjer en revidering av 1907 års lag om allmänna sammankomster.

På grundval av det ovan sagda anför grundlagsutskottet vördsamt

att det 2—16 lagförslaget kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen och

att det 1:a lagförslaget kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen, om utskottets statsförvaltningsrättsliga anmärkningar mot 8 § 1 mom., 27 § 3 mom., 45 § och 52 § 2 mom. behöri gen beaktas och om 41 § stryks.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Niinistö, medlemmarna Kaarilahti, Koskinen, Laine, M. Laukkanen, Mölsä, Nikula,

Vistbacka, Vuoristo (delvis), Vähänäkki och Väistö samt suppleanterna Helle, Lamminen och Pura.

Avvikande åsikt**1. Allmänt**

Såvitt jag kan se innebär lagen på det hela taget att polisens befogenheter preciseras. Å andra sidan har propositionen kritiserats i utlåtanden från justitieministeriet och vissa andra sakkunniga och många förslag till ändringar har framställts. På basis av dessa sakkunnigbedömningar anser jag att propositionen delvis är dåligt beredd.

2. Detaljerade anmärkningar

I utskottets utlåtande har många av de sakkunnigas anmärkningar och preciseringsförslag beaktats. Tyvärr ansåg utskottsmajoriteten det inte behövligt att ta in vissa av deras anmärkningar i utlåtandet. Nedan lägger jag i korthet fram de förslag som enligt min mening också borde ha beaktats i utlåtandet.

Det viktigaste av mina förslag som inte noterades var att 2 § bör kompletteras med en propor-

tionalitetsprincip som begränsar polisens befogenheter. Jag föreslog följande stycke i utlåtandet:

"Föreslagna 2 § bör kompletteras med ett stadgande om att det med stöd av polislagen inte är tillåtet att göra intrång i någons rättigheter, om det inte är både nödvändigt för att uppnå ett i lagen stadgat godtagbart syfte och genomförbart på ett sätt som inte står i disproportion till intrånget i rättigheten."

Jag föreslog också att 31 § 3 mom. skall strykas eftersom stadgandet jämfört med propositionen om teleavlyssning (RP 22/1994 rd/GrUU 8/1994 rd) utvidgar befogenheterna för teknisk observation på det område som inte omfattas av hemfriden så att polisen får fatta beslut om det utan tillstånd av en domstol. Utskottet preciserade visserligen villkoren för teknisk observation.

Från första början föreslog jag att 42 § 3 mom. i det första lagförslaget skall strykas. Där stadgas om rätt för polisen att ge utlåtanden om en persons tillförlitlighet och lämplighet. Eftersom utskottet i sitt utlåtande uppmärksammade rätts-

skyddsgarantierna vid detta förfarande med utlå-
tanden och krävde att de skall preciseras, från-
gick jag mitt ursprungliga förslag.

Med hänvisning till ett sakkunnigutlåtande
föreslog jag att 1 § 2 mom. skulle preciseras. Stad-

gandet skulle ha fått följande lydelse: "Polisen
skall även utföra andra uppgifter som enligt sär-
skilda stadganden *i lag eller förordning* åligger
polisen samt inom ramen för sina uppgifter läm-
na var och en den hjälp han behöver."

Helsingfors den 18 oktober 1994

Ensio Laine

RIKSDAGENS
GRUNDLAGSUTSKOTTET

Bilaga 2

Helsingfors
den 20 januari 1995
Utlåtande nr 15 a

Till Förvaltningsutskottet

Förvaltningsutskottet bad genom en skrivelse av den 16 december 1994 grundlagsutskottet att avge ett utlåtande om en ändring av 41 § i det förslag till polislag som ingår i regeringens proposition nr 57 med förslag till polislag och vissa lagar som har samband med den.

Utskottet har hört överinspektören Jorma Toivanen vid inrikesministeriet, lagstiftningssekreteraren Tuula Majuri vid justitieministeriet, professorn Mikael Hidén, professorn Ilkka Sara-viita och professorn Kaarlo Tuori.

Grundlagsutskottet har behandlat ärendet ur ett statsförfattningsrättsligt perspektiv och anför vördsamt följande.

Begäran om utlåtande

Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande nr 15/1994 rd att en av förutsättningarna för att förslaget till polislag skall kunna behandlas enligt 66 § riksdagsordningen var att 41 § stryks. Förvaltningsutskottet har begärt utlåtande av grundlagsutskottet i fråga om lagstiftningsordningen eftersom inrikesministeriet har föreslagit följande ändringar i 41 § jämfört med regeringens proposition:

41 §

Komplettering av polispersonalen

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Till den kompletterande polispersonalen kan inkallas en person som till sina personliga egenskaper lämpar sig för uppgiften och som genom ett avtal med chefen för polisdistriktet förbinder sig att sköta uppgiften. (Nytt)

För upprätthållande av allmän ordning och säkerhet har den som tillhör den kompletterande polispersonalen samma befogenheter och skyldigheter som en polisman har enligt denna lag.

I fråga om rätten att använda maktmedel gäller dock det som stadgas i 45 §. (2 mom. i regeringens proposition)

Om den kompletterande polispersonalens uppgifter, utrustning, utbildning och inkallande samt villkoren i avtalsförhållandet stadgas genom förordning. (3 mom. i regeringens proposition).

Utskottets ställningstaganden

I sitt utlåtande nr 15 ansåg grundlagsutskottet att 41 § i förslaget till polislag strider mot grundlagen, eftersom den kompletterande polispersonalen skulle ha fått samma rätt att använda maktmedel som poliserna och det utifrån lagen skulle ha varit oklart om intresserade frivilligt kan ansluta sig till den kompletterande polispersonalen eller om det också ingår drag av ofrivillighet.

Enligt den nya utformningen av 41 § är rätten för den som ingår i den kompletterande polispersonalen att bruka maktmedel knuten till 45 § i den föreslagna lagen. Denna paragraf gäller befogenheterna för den som bistår en polisman, och inrikesministeriet har föreslagit att den skall ändras på grund av grundlagsutskottets statsförfattningsrättsliga anmärkning. När det gäller bruket av maktmedel föreslås 45 § få sitt innehåll från 27 § 3 mom., som också har föreslagits bli ändrad på grund av grundlagsutskottets anmärkning.

Om den kompletterande polispersonalens rätt att bruka maktmedel begränsas på detta sätt elimineras den grundlagsstridighet som ingår i lagförslaget i propositionen. Ur detta perspektiv sett kan lagförslaget därför behandlas enligt 66 § riksdagsordningen. Med tanke på tydligheten vore det ändå riktigare att i 41 § hänvisa direkt till 27 § 3 mom., där det uttryckligen stadgas om rätten att använda maktmedel för den som bistår en polisman.

Av det nya 2 mom. i 41 § framgår att medverkan i den kompletterande polisstyrkan är frivillig. Därför utgör inte heller 75 § regeringsformen något hinder för att behandla lagförslaget i vanlig lagstiftningsordning. Utskottet påpekar att det i momentet ingår en fullständigt onödig konjunktion "och" i den finska texten.

Med stöd av det ovan sagda anför grundlagsutskottet vördsamt

att lagförslaget i den form som framgår av förvaltningsutskottets begäran om utlåtande kan behandlas enligt 66 § riksdagsordningen utan hinder av 41 §.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Niinistö, medlemmarna Jansson, Kaari-lahti, Koskinen, J. Leppänen, Moilanen, Mölsä,

Nikula, Varpasuo, Vistbacka, Vuoristo, Vähänäkki och Väistö samt suppleanten Helle.

Avvikande åsikt

Polisens personal kunde också i fortsättningen kompletteras genom polisbemyndigande när det "behövs med hänsyn till statens säkerhet eller exceptionella förhållanden". Stadgandet i lagen är mycket allmänt formulerat, och den kompletterande polispersonalens uppgifter blir därför till stor del beroende av förordning.

Statsrådet får befogenhet att komplettera polisens personal utan att det egentligen stadgas om var gränsen för antalet kompletterande poliser går samt under vilka förutsättningar och för hurdana uppgifter denna polispersonal kan användas. Befogenheten har ingen som helst koppling till sådana exceptionella förhållanden som avses i lagen om beredskapstillstånd eller lagen om för-

svarstillstånd. Kriterierna för att befogenheten skall få utnyttjas är sålunda så omfattande att de inte kan utfärdas i vanlig lagstiftningsordning, i synnerhet som avtalsvillkoren, inkallande i tjänst och uppgifterna när det gäller den kompletterande polispersonalen till väsentliga delar måste bestämmas genom förordning.

Med stöd av det ovan sagda anför vi vördsamt att grundlagsutskottet i sitt utlåtande borde ha uttalat

att förslaget till polislag på grund av 41 § i förvaltningsutskottets begäran om utlåtande skall behandlas enligt 67 § riksdagsordningen.

Helsingfors den 20 januari 1995

Paavo Nikula
Raimo Vuoristo

Marjut Kaarilahti
Matti Vähänäkki

Johannes Koskinen
Esko Helle

RIKSDAGENS
LAGUTSKOTT

Bilaga 3

Helsingfors
den 31 januari 1995
Utlåtande nr 10

Till Förvaltningsutskottet

När riksdagen den 10 maj 1994 remitterade regeringens proposition nr 57 med förslag till polislag och vissa lagar som har samband med den till förvaltningsutskottet för beredning bestämde den samtidigt att lagutskottet skall avge utlåtande till förvaltningsutskottet.

Med anledning av ärendet har utskottet hört polisdirektören Reijo Naulapää, polisdirektören Seppo Nevala och polisöverinspektören Jorma Toivanen vid inrikesministeriet, lagstiftningsdirektören Jan Törnqvist vid justitieministeriet, kanslichefen Klaus Helminen vid justiekanslersämbetet, riksdagens justitieombudsman Jacob Söderman, chefen för skyddspolisen, polisrådet Eero Kekomäki, kriminalöverinspektören Markku Salminen och kriminalinspektören Jyrki Rostiala vid centralkriminalpolisen, dataombudsmannen Jorma Kuopus, tingsdomaren Olavi Parikka vid tingsrätten i Tammerfors, länspolisrådet Jukka Riikonen vid länsstyrelsen i Nylands län, biträdande direktören Pertti Suortti vid teleförvaltningscentralen, ordföranden, kriminalöverkonstapel Kyösti Kerälä vid Poliisjärjestöjen Liitto, advokaten Harri Niinimäki vid Finlands Advokatförbund, advokaten Heikki Salo vid Jurister för de mänskliga rättigheterna r.f., professorn Eero Backman, professorn Raimo Lahti och biträdande professorn Matti Peltonpää.

Under behandlingen har utskottet haft tillgång till två utlåtanden i ärendet av grundlagsutskottet (GrUU 15 och GrUU 15a).

Utskottet har samtidigt och delvis också tillsammans med den föreliggande propositionen behandlat regeringens proposition nr 22 med förslag till lagstiftning om teleavlyssning och teleövervakning. För att få en mer åskådlig bild av propositionerna har utskottet av företrädare för inrikesministeriet och Poliisjärjestöjen Liitto fått en muntlig översikt över den aktuella situationen i Finland när det gäller narkotikabrott och en redogörelse för polisutredningarna och utred-

ningsmetoderna vid de största narkotikabrotten där åtal för närvarande övervägs.

Lagutskottet har behandlat ärendet och anför följande som sitt utlåtande.

Regeringens proposition

Regeringen föreslår en ny polislag. Lagen skall ersätta polislagen från 1966 och senare ändringar.

I den föreslagna lagen ingår de viktigaste stadgandena om polisens uppgifter, allmänna principer som polisen skall iaktta, målen för verksamheten, polisens befogenheter och medborgarnas skyldigheter mot polisen.

I förslaget regleras polisens befogenheter exaktare än i tidigare lagar. Där stadgas om förhindrande av farliga gärningar eller händelser, omhändertagande av farliga föremål och ämnen och om övervakning, observation och inhämtande av information. Förslaget reglerar också andra typer av polisundersökningar än förundersökning med anledning av brott och förutsättningarna för sådana undersökningar. Lagen stadgar också om komplettering av polispersonalen vid undantagsförhållanden och därmed jämförliga situationer.

Därtill innehåller propositionen ändringar av femton andra lagar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft ungefär ett år efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

Utskottets ställningstaganden*Allmän motivering*

Lagutskottet har särskilt koncentrerat sig på de delar av polislagen som gäller brottsutredning och spaning och som anknyter till tvångsmedel. Därtill har utskottet behandlat frågor i anknytning till medborgarnas rättsskydd.

När det gäller dessa punkter i propositionen har regeringen enligt utskottets uppfattning ställt helt riktiga mål. Däremot har själva lagtexten inte på alla punkter formulerats så exakt som det varit önskvärt. I motiveringen till paragraferna har regeringen inte heller fäst avseende vid principer i anknytning till hur paragraferna kommer att tillämpas.

Utskottet tillstyrker propositionen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag när det gäller punkterna ovan.

Samordning av regeringens propositioner 57 och 22

Det har varit ett stort problem för lagutskottet att den föreliggande propositionen och ändringen av tvångsmedelslagen i propositionen med förslag till lagstiftning om teleavlyssning och teleövervakning (RP 22) inte har samordnats. Utskottet har behandlat båda propositionerna samtidigt. Problemen gäller framför allt teknisk observation.

Enligt de aktuella propositionerna kommer polisen att få större befogenheter för teknisk avlyssning vid spaning än vid förundersökning av brott. Polislagen ställer lindrigare krav på brottens grovhet än tvångsmedelslagen. När det är fråga om spaning skall beslut om teknisk avlyssning fattas av en polisman inom befälet, men enligt tvångsmedelslagen är det bara möjligt med tillstånd av en domstol. Stadgandena om teknisk observation skiljer sig också på många andra punkter.

Trots att det sannolikt inte går att samordna förslagen till tvångsmedelslag och polislag fullständigt på grund av skillnaderna mellan förundersökning och spaning, är det omotiverat att de föreslagna stadgandena skiljer sig från varandra till den grad som de nu gör. Det bör noteras att det är samma polismyndigheter som tillämpar stadgandena i båda lagarna. Lagutskottet påpekar att regeringen har avlåtit propositionerna till riksdagen utan att se till att de är tillräckligt väl samordnade.

Enligt propositionerna är det möjligt att reglera teknisk avlyssning och optisk övervakning på två olika sätt. Grundlagsutskottet föreslår i sitt utlåtande att stadgandena i förslaget till polislag skall samordnas med förslaget till tvångsmedelslag. Lagutskottet har strävat efter en motiverbar och välfungerande lösning på problemet som samtidigt tillgodoser kraven på medborgarnas rättsskydd.

Lagutskottet föreslår följande åtgärder för att samordna förslaget till ändring av tvångsmedelslagen och det som stadgas om optisk övervakning i förslaget till polislag:

— Straffskalan för teknisk avlyssning samordnas genom att teknisk avlyssning är möjlig när någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst 4 år eller för narkotikabrott. Stadgandet ger då något större befogenheter för avlyssning än förslaget till tvångsmedelslag, men snävare än förslaget till polislag.

— Den myndighet som fattar beslut om åtgärder skall alltid vara en polisman som hör till befälet eller som utsetts till undersökningsledare. Om den tekniska avlyssningen i samband med spaningen tar över tre dygn skall beslutet underställas den som är chef för polisdistriktet eller den som är chef eller biträdande chef för polisens riksomfattande enhet. Vid förundersökning skall beslutet underställas inom ett dygn.

— Vad gäller optisk övervakning och teknisk spårning fattas beslut på en högre nivå, dvs. den myndighet som fattar beslut om åtgärder skall alltid vara en polisman som hör till befälet eller som utsetts till undersökningsledare.

— Formuleringen i stadgandena samordnas också såtillvida att paragraferna med definitioner och grupperingen av villkor svarar mot varandra.

— Kontrollen av teknisk avlyssning samordnas i de båda lagförslagen genom att ett protokoll skall sättas upp över alla åtgärder och skickas till inrikesministeriet. Därefter skall inrikesministeriet sammanställa uppgifterna och årligen utarbeta en berättelse om dem till riksdagens justitieombudsman.

Lagutskottet har bedömt olika alternativ för att samordna dessa två lagförslag och anför följande grunder för sitt förslag. Förfarandet i den föreslagna polislagen räcker inte till för att garantera rättsskyddet eftersom beslut om att använda tvångsmedel på det första stadiet fattas av den som tillgriper tvångsmedlet. Å andra sidan lämpar sig förfarandet med tillstånd av en domstol särskilt illa för brottsbekämpning. Individens rättsskydd kan värnas också utan ett domstolsförfarande om villkoren för teknisk avlyssning skärps, beslutsfattandet överförs till undersökningsledaren och beslutet underställs en högre polismyndighet och om efterhandskontrollen av tvångsmedel dessutom förbättras på det sätt som utskottet föreslår.

Anmärkningar om enskilda paragrafer i polislagen

2 §. Allmänna principer för polisens verksamhet

I 2—5 §§ stadgas om de allmänna principerna för polisens verksamhet. De gäller samtliga polisbefogenheter och alla polisuppgifter. I 2 § ingår allmänna principer som närmast kan betecknas som objektivitets-, proportionalitets- och ändamålsenlighetsprinciper.

Den viktigaste av dessa är proportionalitetsprincipen, som innebär att de medel som polisen tillgripes och skadorna till följd av dem måste stå i rimlig proportion till målet. Den springande punkten är att proportionalitetsprincipen i vissa situationer sätter striktare gränser för polisen än nödvändighetsprincipen. Av proportionalitetsprincipen följer också att polisen i vissa fall måste avstå från att fullfölja en åtgärd om de förväntade skadorna inte står i någon vettig eller rimlig proportion till målet. I den gällande lagen uttrycks proportionalitetsprincipen i 12 § 1 och 3 mom.

Lagutskottet anser i likhet med grundlagsutskottet att 2 § inte ger något klart uttryck för proportionalitetsprincipen utan att principen ostridigt bara framgår av 27 § om användningen av maktmedel. För att åtgärda denna brist föreslår lagutskottet förvaltningsutskottet att proportionalitetsprincipen skall sägas klarare ut och 2 § 2 mom. formuleras till exempel på följande sätt:

”Polisens åtgärder skall inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift skall kunna fullgöras. Åtgärderna skall vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande en uppgift är samt till omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.”

Utskottet påpekar att också kravet på lika behandling, dvs. diskrimineringsförbudet är en viktig princip. Den innebär att polisen inte utan orsak får särbehandla någon på grund av ras, hudfärg, kön, språk, nationalitet eller religiös, politisk annan övertygelse, samhällsställning, förmögenhet eller andra liknande omständigheter. Utskottet anser att detta är en etisk princip som bör ingå i de generella anvisningarna om polisens agerande.

10 §. Utredande av identitet

Enligt 1 mom. har en polisman rätt att av var

och en få nödvändiga personalia för ett visst uppdrag. Momentet överensstämmer med 13 § 2 mom. i gällande polislag men är en aning mer detaljerat.

Vissa av de sakkunniga och grundlagsutskottet i sitt utlåtande har ansett att lagrummet ger mycket stort spelrum. De menar att skyldigheten bör preciseras och framför allt gälla okända personer som kan misstänkas vara efterlysta eller som i övrigt behöver förhöras eller frågas ut på grund av polisiära uppgifter eller som kan utsättas för åtgärder enligt polislagen.

Utskottet tillstyrker lagrummet, men med smärre preciseringar. Polisuppgiften är ofta av den arten att det inte räcker med bara namnet för att fastslå den berördes identitet utan att det behövs exaktare uppgifter. Om polisen får tillgång till personbeteckningen kan de använda sina lagfästa personregister. Å andra sidan innebär definitionerna på polisens uppgifter och de allmänna principerna för polisens verksamhet att polisen inte i onödan får kräva personuppgifter av vem som helst. I motiveringen till paragrafen framhåller regeringen att dessa synpunkter i mån av möjlighet har beaktats i den nya utformningen av momentet.

Utskottet menar att den nya formuleringen i övrigt är relevant, men anser att momentet alltså bör innehålla ordet ”tjänsteuppdrag” i stället för ”uppdrag”. Därtill bör lagrummet kompletteras med att utlänningar kan uppge sin födelsetid eftersom alla utlänningar inte alltid har personbeteckning.

Utskottet föreslår förvaltningsutskottet att 10 § 1 mom. får följande lydelse:

”För utförande av visst tjänsteuppdrag har en polisman rätt att av var och en få veta hans namn, personbeteckning eller födelsedatum om personbeteckning saknas och medborgarskap samt var han kan anträffas.”

26 §. En polismans rätt att ge befallningar

Enligt paragrafen har en polisman vid utövning av sina befogenheter enligt polislagen eller någon annan lag rätt att i ett enskilt fall ge befallningar och meddela förbud som är förpliktande för var och en.

I vissa sakkunnigutlåtanden ifrågasätts om stadgandet behövs, eftersom lagförslaget även i övrigt ger polisen befogenheter att ge befallningar om medborgarnas rörelsefrihet, frihet, fysiska integritet, hemfrid och äganderätt och vid behov

fullfölja befallningarna med hjälp av maktmedel.

Enligt motiveringen till paragrafen ingår en liknande paragraf i den gällande lagen, men den nya formuleringen anger tydligare att rätten att ge befallningar förutsätter att polisen med stöd av något annat lagrum har befogenheter att utföra ett visst uppdrag. Ett annat villkor är att befallningar och förbud behövs för att polisen skall kunna utföra sitt uppdrag.

Lagutskottet framhåller att paragrafen inte ger polisen större befogenheter utan bara förpliktar medborgarna att lyda när polisen med stöd av något annat fullmaktsslagande ger befallningar och utfärdar förbud. Utskottet tillstyrker därför paragrafen utan ändringar.

28 §. Definitioner

I paragrafen definieras teknisk övervakning, observation och teknisk observation med underbegreppen teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning.

Paragrafen har stött på kritik eftersom definitionerna inte stämmer överens med definitionerna på av teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation i förslaget till ändring av tvångsmedelslagen (RP 22).

Lagutskottet har noterat att det saknas en definition på teknisk observation i förslaget till ändring av tvångsmedelslagen. I betänkandet (LaUB 24) om tvångsmedelslagen föreslår utskottet en komplettering på denna punkt. Därmed har definitionerna samordnats och begreppen i lagförslagen i sak fått samma innehåll, även om formuleringarna inte är helt identiska. Definitionerna kommer i olika ordning i lagarna på grund av lagsystematiken:

— i förslaget till polislag har befogenheterna att inhämta information grupperats från de lindrigaste medlen till de strängaste och

— i tvångsmedelslagen är definitionerna indelade från det strängaste tvångsmedlet till det lindrigaste.

Denna indelning har den fördelen att definitionen på teknisk observation ingår som punkt 3 i båda lagarna.

30 §. Förutsättningar för observation

Paragrafen tillåter att en polisman bedriver observation av en person som är misstänkt för att

ha gjort sig skyldig till brott. Dessutom får polisen bedriva observation av personer som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om det finns grundad anledning att misstänka att de medverkar till ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Med anledning av en del frågor i vissa sakkunnigutlåtanden framhåller utskottet följande i syfte att komplettera motiveringen till propositionen. Avsikten med stadgandena om observation är att tillåta observation som i sig betyder ett intrång i vederbörande persons privatliv, men inga andra åtgärder som normalt är förbjudna i lag. Stadgandena i saken medger således inte provokation, vilket skulle jämföras med anstiftan till brottsliga gärningar enligt 5 kap. strafflagen, eller infiltration där en polisman skulle tvingas att medverka i en ligas verksamhet i åtminstone så hög grad att brottet uppfyller rekvisitet för medhjälp för att han inte skall avslöjas. Däremot betraktas informatörer, s.k. tjallare som en helt normal metod för polisen att skaffa upplysningar — på samma sätt som hittills. Det finns ingen anledning för polisen att avstå från upplysningar som kommer från brottslingar, eftersom de kan vara viktiga för att hindra vissa brott eller vid brottsutredningar. Vid behov kan polisen försöka skydda s.k. tjallare mot brott som andra brottslingar kan begå mot dem, men aldrig för legala påföljder för deras egna brott.

Vissa sakkunniga har också ifrågasatt 2 mom. på den punkten att polisen har rätt att bedriva observation, om det finns grundad anledning att misstänka att en person medverkar till ett brott. Enligt vad utskottet har erfarit beror detta stadgande på att polisen vid spaningar inte kan precisera brottstypen med lika stor sannolikhet som när förundersökningen har kommit i gång. Polisen bör dock ha möjligheter att samla in upplysningar redan vid verksamhet med karaktär av övervakning (atari) om brottsliga gärningar som är under planering, och övervakningen måste också kunna gälla den typ av medverkan vid brott som enligt begreppen i den straffrättsliga läran om delaktighet ännu inte kan klassificeras som delaktighet i brott. Därtill behöver yrkes- och vaneförbrytare ofta kumpaner som sysslar med saker som inte uppfyller kriterierna för straffbar delaktighet i brott, men som ändå medvetet befördrar brottslighet (t.ex. flickvänner till brottslingar).

Med hänvisning till denna kompletterande redogörelse tillstyrker utskottet paragrafen utan ändringar.

31 §. *Förutsättningar för teknisk observation*

Utskottet anser ovan att förslaget till polislag (RP 57) och förslaget till ändring av tvångsmedslagen (RP 22) måste samordnas. Med stöd av detta föreslår utskottet följande ändringar i paragrafen:

— Teknisk avlyssning skall för enhetlighetens skull också gälla hotellrum och andra liknande lokaler,

— teknisk avlyssning tillåts när polisen på sannolika grunder kan dra den slutsatsen att en person har gjort sig skyldig till ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott och

— 4 mom. avskiljs till en separat paragraf.

Dessutom bör 3 mom. preciseras med tillägget att åtgärden skall vara nödvändig också för att garantera säkerheten för den som utför den.

På grundval av det ovanstående anför lagutskottet att förvaltningsutskottet bör godkänna 31 § sålydande:

”31 §

Förutsättningar för teknisk observation

En polisman får bedriva teknisk observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, samt av ett fordon eller en vara som denne har till sitt förfogande, om det finns grundad anledning att förmoda att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av brott. *Under samma förutsättning får teknisk observation bedrivas av en person som befinner sig i ett hotellrum eller i något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum där personen vistas eller i ett fordon som han använder.*

Ett ytterligare villkor för teknisk avlyssning är att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig till ett brott, för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller till ett narkotikabrott. För optisk övervakning och teknisk spårning förutsätts på motsvarande sätt att av en persons uppförande eller något annat kan dras den slutsatsen att han sannolikt gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det stadgade strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Omedelbart innan en polisåtgärd vidtas och medan den pågår får en polisman även bedriva teknisk observation av en person som befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om detta är nödvändigt för att åtgärden tryggt skall kunna vidtas och sådan överhängande fara avvärjas som hotar dens liv eller hälsa som skall gripas eller skyddas eller dens liv och hälsa som utför åtgärden.

(4 mom. utesl.)”

32 § (ny). *Beslut om teknisk observation*

För samordningens skull anser utskottet att 31 § 4 mom. bör avfattas som en särskild paragraf.

Med tanke på individens rättsskydd räcker det inte till med att den som utför en åtgärd själv får fatta beslut om teknisk observation. Utskottet anser att det alltid måste vara någon i befälet eller en polisman som förordnats till undersökningsledare som ger förordnande om teknisk observation. Vidare anser utskottet att beslut om avlyssning i mer än tre dygn måste underställas den polisman som är chef för polisdistriktet, chef för en landsomfattande polisenhet eller biträdande chef för en sådan enhet.

Utskottet framhåller att förvaltningsutskottet bör foga en ny 32 § till lagen som följer:

”32 § (Ny)

Beslut om teknisk observation

Förordnande för en åtgärd enligt 31 § 1 mom. skall ges av en polisman som tillhör befälet eller har förordnats till undersökningsledare och för teknisk observation i mer än tre dygn av en polisman som är chef för polisdistriktet eller chef eller biträdande chef för en riksomfattande polisenhet.

När en åtgärd enligt 31 § 3 mom. vidtas skall en polisman som tillhör befälet omedelbart underrättas om den.”

I och med att denna paragraf läggs till lagförslaget blir numret på de följande paragraferna en enhet högre. I vissa paragrafer måste också hänvisningarna ändras.

33 (32) §. *Meddelande om observation och teknisk observation*

I den allmänna motiveringen ovan framhåller

utskottet att övervakningsmekanismerna i polislagen och tvångsmedelslagen bör samordnas.

Utskottet anför att förvaltningsutskottet därför bör komplettera 33 (32) § med ett nytt 3 mom. enligt följande:

"Den polisman som utför teknisk avlyssning enligt 31 § 1 mom. skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Om protokollet stadgas närmare genom förordning. Protokollet skall tillställas inrikesministeriet som årligen avger en berättelse till riksdagens justitieombudsman om teknisk avlyssning."

35 (34) §. Rätt att få uppgifter av en myndighet,

36 (35) §. Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson och

43 (42) §. Tystnadsplikten

I flera utlåtanden som utskottet fått kritiserats 34, 35 och 42 §§ som gäller rätten att få uppgifter. Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande att förslaget avviker från den numera vedertagna systematiken vid reglering av tystnadsplikten.

Lagutskottet menar att detta är allvarliga anmärkningar och att det bör utredas noga om paragraferna är formulerade på behörigt sätt. Paragraferna hänger samman med förslaget till lag om polisens personregister (RP 39) som förvaltningsutskottet behandlar samtidigt som förslaget till polislag. Men lagutskottet behandlar inte lagen om polisens personregister och anser sig därför inte kunna ta ställning till anmärkningarna.

44 (43) §. Rätt att förtiga uppgifter

Paragrafen stadgar om polispersonalens rätt

att låta bli att uppge vem de har fått sina uppgifter från.

Vissa sakkunniga anser i sina utlåtanden att stadgandet är ett problem eftersom det ogrundat ger människor som anges på falska grunder sämre rättsskydd.

Lagutskottet menar att det är viktigt att polisen har möjligheter att ta emot tips som kan bidra till utredningen av brott. Människor som är rädda för hämndaktioner kan dra sig för att lämna tips, till exempel vid grova narkotikabrott. Också i Finland har det på senare tid förekommit att vittnen har hotats med hämndaktioner och detta måste tas på allvar.

Utskottet tillstyrker paragrafen utan ändringar.

Vissa fullmaktstadganden och stadganden om polisförordnande

Utom i fråga om de ovan nämnda paragraferna har grundlagsutskottet vissa anmärkningar med anledning av 8, 18, 27, 41, 45, 51 och 52 §§. Också flera av de sakkunniga anförde kritik mot dessa paragrafer. Lagberedarna har tillställt utskottet en del kompletterings- och ändringsförslag beträffande paragraferna. På grund av tidsnöd har utskottet inte hunnit utreda ordentligt om de föreslagna ändringarna motsvarar de mål och krav som ställs i utlåtandet från grundlagsutskottet. Lagutskottet tar därför inte ställning till ändringsförslagen.

På grundval av det ovanstående anför lagutskottet vördsamt

att förvaltningsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande när det utarbetar sitt betänkande.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Lax, vice ordföranden Halonen (delvis) samt medlemmarna Aittoniemi, Hassi, Häkä-

mies, Komi, Kortenieniemi, Luhtanen, Mäkelä, Piha, Polvi, Rossi, Savela, Seivästö, Suhola och Tykkyläinen.

Avvikande åsikter

I

1 Kopplingar mellan förslaget till polislag (RP 57) och förslaget till ändring av tvångsmedelslagen (RP 22)

Lagutskottet är på helt riktiga grunder oroat över att polisen genom den nya polislagen skall få större befogenheter att bedriva teknisk avlyssning i situationer som inte är hemfridskyddade än förslaget till tvångsmedelslag medger. I tvångsmedelslagen talas om befogenheter vid förundersökningar av brott som redan har begåtts. Vi föreslår en annan lösning på problemet än den lagutskottet lägger fram i betänkandet om regeringens proposition om teleavlyssning och teleövervakning (RP 22).

Regeringen föreslår i 5 § tvångsmedelslagen att tillstånd av en domstol skall förutsättas för teknisk avlyssning vid förundersökningar. Lagutskottet föreslår däremot i sitt betänkande att polisen ensam skall ha rätt att fatta beslut om teknisk avlyssning. Det betyder att en majoritet inom lagutskottet vill samordna lagarna genom att ge polisen större befogenheter än regeringen föreslår i propositionen. Vi föreslår i reservationen till betänkandet att 5 § tvångsmedelslagen skall kvarstå i den form den har i propositionen.

Däremot anför vi att förslaget till polislag bör ändras så att det skall krävas tillstånd av en domstol (31 § i propositionen) för all teknisk observation enligt polislagen (teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning). Vi motiverar vårt förslag nedan.

Förslag till uttalande nr 1 i motiveringen till utskottets utlåtande:

I utlåtandet kräver utskottet att övervakningen av teknisk avlyssning skall ordnas på samma sätt i polislagen och tvångsmedelslagen. Vi anför att utskottet bör godkänna följande uttalande till detta:

”Erfarenheterna i Norden visar att polismyndigheterna utnyttjar sina avlyssningsbefogenheter allt oftare när de får rätt att bedriva teleavlyssning. Erfarenheterna visar också att polisen har en benägenhet att tillgripa dessa metoder vid utredningar av allt fler typer av brott. Detta ger polismyndigheterna rätt att samla in onödiga uppgifter om helt lagligt umgänge människor emellan samtidigt som

det uppstår ett stort problem med den samhälleliga kontrollen av polisens verksamhet och öppenheten inom denna sektor. Utskottet förutsätter att regeringen följer upp situationen och utifrån detta avger en redogörelse till riksdagen om tillämpningen av 5 a kap. om teleavlyssning och teleövervakning i tvångsmedelslagen och paragraferna om teknisk observation i polislagen. Vidare förutsätter utskottet att regeringen bereder ett lagförslag som garanterar bättre rättsskydd än tvångsmedelslagen och polislagen för dem som utsätts för avlyssning och övervakning.”

2 Detaljerade förslag till paragrafer som behandlas i utlåtandet

2 §. *Allmänna principer för polisens verksamhet.* Vi föreslår ett nytt 2 § 2 mom. som lyfter fram det diskrimineringsförbud som ingår i de flesta konventioner om de mänskliga rättigheterna. Vi föreslår att 2 mom. får följande formulering:

”Polisen får inte i sin verksamhet utan grund särbehandla någon på grund av ras, hudfärg, kön, språk, nationalitet eller religiös, politisk eller någon annan övertygelse, samhällelig ställning, förmögenhet eller andra liknande omständigheter.”

2 a §. *(ny) Proportionalitetsprincipen.* Vi anser att de generella principerna för polisens verksamhet och kriterierna för i vilka situationer polisen får tillgripa framför allt tvångsmedel måste samordnas i polislagen och tvångsmedelslagen.

Därför föreslår vi en ny 2 a § som följer:

2 a §***Proportionalitetsprincipen***

”Polisen får utnyttja sina fullmakter enligt denna lag endast om det med hänsyn till hur grovt brottet är, hur angeläget det är att brottet blir utrett och i hur hög grad detta kränker den misstänktes och andras rättigheter och andra omständigheter som påverkar saken att fullmakterna utnyttjas.”

I utlåtandet framhåller utskottet beträffande proportionalitetsprincipen att ”utskottet anser att detta är en etisk princip som bör ingå i de

generella anvisningarna om polisens agerande." Utskottet godkände inte 2 a § och vi lägger därför fram uttalande nr 2 till motiveringen enligt följande:

"Utskottet förutsätter att proportionalitetsprincipen tas med i de generella anvisningarna för polisen som en etisk princip."

10 §. *Utredande av identitet.* Vi anför att den gällande paragrafen bör tas in i den nya lagen med smärre justeringar i stället för föreslagna 10 §. Den skiljer sig från utskottets utlåtande på den punkten att adress och personbeteckning inte hör till de uppgifter som måste uppges. Vi föreslår att 10 § får följande lydelse:

"Var och en är skyldig att för polisen uppges de uppgifter som behövs för att utreda hans identitet, såsom namn, nationalitet och födelsedatum, när en polisman i tjänsteuppdrag förhör sig om dem. Polismannen har då rätt att för identifiering gripa den som är okänd och vägrar att lämna upplysningar eller den som ger uppgifter om sin identitet som kan antas vara falska. Den som har gripts skall genast frigges när han har identifierats, dock senast 24 timmar efter gripandet."

26 §. *En polismans rätt att ge befallningar.* Vi anför att paragrafen bör strykas, eftersom lagförslaget även i övrigt ger polisen befogenheter att ge befallningar om medborgarnas rörelsefrihet, kroppsliga integritet, hemfrid och äganderätt och vid behov också kan verkställa befallningarna med hjälp av tvångsmedel. Enligt motiveringen till paragrafen kräver rätten att ge befallningar att polisen med stöd av något annat lagrum har befogenhet att utföra det aktuella uppdraget. Om tillämpningen av paragrafen kopplas ihop med sådana villkor är det onödigt att paragrafen över huvud taget finns. Dessutom kan riktigheten i att brott mot en så här diffus skyldighet är straffbart ifrågasättas. Vi hänvisar till justitieministeriets utlåtande i denna fråga och till motsvarande lagstiftning i Sverige.

Vi anför

att lagförslagets 26 § bör strykas.

30 §. *Förutsättningar för observation.* Vi framhåller att utskottet anför helt motiverade anmärkningar när det gäller tillämpningen av paragrafen, som inte skall inbegripa infiltration och provokationer. Trots detta är det ändå alltför lätt

för polisen att utnyttja paragrafen. Dessutom kan vilken polisman som helst fatta beslut om dessa åtgärder.

För det första anför vi att det bör vara en polisman som ingår i befälet (jfr förundersökningsledaren enligt tvångsmedelslagen) som fattar beslut om observation.

För det andra anser vi att utskottet gör det alltför lätt för polisen att tillämpa paragrafen och att tillämpningsområdet är alltför omfattande. Vi föreslår att paragrafen skall få tillämpas vid brott för vilka maximistraflet är fängelse i mer än två år.

Enligt 2 mom. får polisen bedriva observation av en person "om det finns grundad anledning att misstänka att han medverkar till ett brott" under förutsättning att det strängaste straffet för brottet är fängelse i mer än sex månader.

För det tredje anför vi att 2 mom. inte bör gälla dem som medverkar till brott på det sätt som nu föreslås. Utskottet ställer sig positivt till momentet. Men utlåtandet tar inte hänsyn till att en så här vid definition av "de medverkande" också inbegriper de som vid en förundersökning inte får avlyssnas enligt förslaget till tvångsmedelslag (RP 22). Enligt motiveringen till propositionen kan vilken utomstående som helst utsättas för observation om de utan att veta att de har att göra med en brottsling till exempel skaffar, hyr eller tillverkar fordon eller andra hjälpmedel som de som sannolikt har gjort sig skyldiga till brott behöver. Regeringen gör visserligen en avgränsning för kundrelationer, men det är omöjligt att göra åtskillnad på dem och medverkan till brott.

Vi anför att paragrafen bör få följande formulering:

"För att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet får en polisman som hör till befälet förordna om observation av en person som inte befinner sig i en bostad och vars uppförande eller något annat ger mycket vägande skäl att misstänka att han gör sig skyldig till ett brott, för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än två år.

(2 mom. utesl.)"

31 §. *Förutsättningar för teknisk observation.* I utlåtandet uttrycker utskottet i och för sig villkoren för teknisk avlyssning exaktare än regeringen och samordnar paragrafen till stora delar med förslaget till ändring av tvångsmedelslagen. Vi anför trots detta att paragrafen bör preciseras. Vi framhåller att kopplingen till förebyggande av

narkotikabrott (31 § 2 mom. i utlåtandet) bara bör gälla grova narkotikabrott, eftersom den formulering som momentet har i utlåtandet i onödan tillåter avlyssning av personer som också misstänks använda narkotika.

Vi anser dock att det över lag bör ställas strängare krav på tillstånd för teknisk observation, om metoden tillämpas i syfte att förebygga brott, eftersom risken att oskyldiga utsätts för observation då är större.

32 §. *Beslut om teknisk observation.* Teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning ingriper alla tre på samma sätt i medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter. Därför bör det vara någon utanför polisorganisationen som ger tillstånd.

Vi anför att tillstånd för *teknisk observation* bör ges till en domstol för avgörande senast tre dygn före den planerade åtgärden. I det hänseendet är det positivt att utskottet i utlåtandet kompletterar 33 (32) § med att observationsåtgärderna skall protokollföras, åtgärden anmälas till inrikesministeriet och ministeriet avge en berättelse till riksdagens justitieombudsman. Men det räcker inte till för att begränsa användningen av observationsmetoder.

Vi framhåller att det som stadgas om förutsättningar för tekniska åtgärder och tillstånd för teknisk avlyssning i 31 och 32 §§ samt den nya 33 § samordnas med förslaget till ändring av tvångsmedelslagen (RP 22).

Detta innebär bland annat:

— att det i polislagen (såsom i tvångsmedelslagen) krävs att de uppgifter som polisen får genom teknisk avlyssning måste kunna *antas vara av synnerlig vikt* för utredningen av ett brott,

— att det i polislagen krävs tillstånd av en domstol inte bara för teknisk avlyssning, utan också för optisk övervakning och teknisk spårning (alla typer av observation),

— att de polismän som hör till befälet enligt 32 § 1 mom. i utskottets utlåtande har rätt att i brådskande fall fatta beslut om teknisk observation och att beslutet måste underställas en domstol inom tre dygn efter att åtgärden har vidtagits.

Vi framhåller att paragrafen bör utformas på följande sätt:

”31 §

Förutsättningar för teknisk observation

När någon skäligen är misstänkt

1) för ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller

2) för ett grovt narkotikabrott

kan polismyndigheten beviljas tillstånd att bedriva teknisk avlyssning av honom, om de uppgifter som avlyssningen ger kan antas vara av synnerlig vikt för förebyggande av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader, får optisk övervakning av honom eller av en viss plats där han kan antas befinna sig bedrivas, om de uppgifter som övervakningen ger kan antas vara av synnerlig vikt för förebyggande av brottet.

När någon är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 2 mom. får teknisk spårning av ett fordon som han använt eller ett varuparti som eventuellt är föremål för ett brott bedrivas för förebyggande av brottet.

Teknisk avlyssning och optisk övervakning av den misstänkte får bedrivas endast när han befinner sig på en allmän plats, i ett fortskaffningsmedel på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat sådant rum. Avlyssnings- eller övervakningsanordningar får inte placeras i det rum där den misstänkte vistas eller i ett fordon som han använder.

32 §

Beslut om teknisk observation

Beslut om att bevilja tillstånd till teknisk observation fattas på skriftligt yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman av den domstol som avses i 1 kap. 9 § eller någon annan domstol där handläggningen lämpligen kan ske.

I brådskande fall fattar chefen för polisdistriktet eller chefen eller biträdande chefen för en riksomfattande polisenhet eller chefen för tullstyrelsens övervaknings- och revisionsenhet eller undersökningsbyrå eller chefen för tulldistriktet beslut om teknisk observation, och beslutet måste underställas en domstol enligt 1 mom. inom tre dygn.

33 § (Ny)

Handläggning av tillståndsärenden i domstol och villkor för tillstånd

Om handläggning av tillståndsärenden i domstol och villkoren för tillstånd gäller

vad som stadgas i 5 a kap. 6 och 7 §§ tvångsmedelslagen."

44 (43) §. Rätt att förtiga uppgifter. Utskottet tillstyrker denna paragraf. Vi anser dock att utskottet i stället borde ha uttalat följande:

"Syftet med paragrafen är bland annat att skydda polisens informatörer, s.k. tjallare. Men det är tvivelaktigt om paragrafen över huvud taget behövs. Enligt 17 kap. 7 § rättegångsbalken får rätten inte tillåta bevis som inte påverkar saken. Det spelar ingen roll för åtalet hur polisen ursprungligen har fått sina upplysningar eller tips om brott och gärningsmän. Med stöd av det ovan nämnda lagrummet i rättegångsbalken kan en domstol inte tillåta bevis på vem som har tjallat.

Därutöver försämrar paragrafen utan orsak rättssäkerheten för dem som utsätts för falska angivelser, eftersom paragrafen gör det svårare för den som åtalas på falska grunder att utreda vem som är angivaren."

På grund av detta bör paragrafen antingen slopas eller ges en lindrigare formulering.

Vi anför

att lagförslaget 44 (43) § stryks.

50 §. Straffstadgande. Enligt den gällande polislagen kan bara böter utdömas för underlåtenhet att lyda en befallning av en polisman (utom när det gäller brott mot handräckningsskyldigheten då straffet är böter eller fängelse i högst sex månader). Enligt propositionen skall brott mot polislagen straffas med böter eller fängelse i högst tre månader.

Regeringen anför inga övertygande skäl till att straffet har blivit strängare.

Vi anför därför i enlighet med justitieministeriets utlåtande

att straffskalan i stadgandet fortfarande skall uppta enbart bötesstraff.

3 Övriga anmärkningar

Utöver det som sägs ovan borde utskottet ha beaktat följande i sitt utlåtande när det gäller 34 och 41 §§.

34 §. Rätt att få uppgifter av en myndighet. Utskottet kommenterar inte denna paragraf i sitt utlåtande. Vi anser att utskottet borde ha uttalat följande:

I paragrafen föreslås att polisen skall ha rätt att få uppgifter om medborgare av andra myndigheter utan hinder av deras tystnadsplikt (1 mom.). Enligt ett sakkunnigutlåtande som grundlagsutskottet har fått är uppgifter och handlingar som är sekretessbelagda genom förordning eller lag inte hemliga i relation till polisen. För att upplysningar och handlingar skall vara hemliga över hela linjen måste det stadgas särskilt i lag om att tystnadsplikten också gäller polisen eller om förbud mot att använda bevis.

Enligt 2 mom. har polisen för att kunna avgöra om en körrätt, ett tillstånd för skjutvapen eller något annat liknande tillstånd fortfarande skall gälla utan hinder av tystnadsplikt rätt att på grundad begäran få uppgifter om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av rusmedel eller våldstendenser, om det finns skäl att befara att han inte längre uppfyller kriterierna för tillståndet.

Med stöd av ett av sakkunnigutlåtandena framhåller vi att 2 mom. i och för sig gäller sekretessbelagda uppgifter om människors hälsotillstånd, men att den föreslagna regleringen är berättigad i och med att upplysningarna är kopplade till ett visst ändamål (tillståndsprövning) och att annan användning av upplysningarna är förbjuden (4 mom.). Vi anser dock att paragrafen bör preciseras. Orden "ett annat dylikt tillstånd" bör strykas eller ersättas med en hänvisning till det som sägs i propositionen (s. 72) om godkännande av väktare. Enligt utlänningslagen är det polisen som fattar beslut om uppehålls- och arbetstillstånd (19 § 3 mom., 26 § 3 mom.) och om återkallande av uppehållstillstånd (då arbetstillståndet förfaller, 21 § 2 mom. och 27 § 4 mom.). Lagrummet syftar förmodligen inte till att ge polisen större rätt att få sekretessbelagda uppgifter om utlänningsars hälsotillstånd.

Vi framhåller att 34 § bör få följande formulering:

"Polisen har vid tjänsteuppdrag rätt att av myndigheter avgiftsfritt få andra än sekretessbelagda uppgifter och handlingar.

För att kunna avgöra om en körrätt, ett tillstånd som gäller skjutvapen eller godkännande av väktare skall förbli i kraft har polisen utan hinder av tystnadsplikt rätt att på motiverad begäran få uppgifter om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av rusmedel eller våldsamma uppförande, om det finns skäl att befara att tillståndshavaren inte längre motsvarar förutsättningarna för beviljandet av tillståndet.

(3 och 4 mom. såsom i regeringens proposition)”

41 §. Komplettering av polispersonalen. I propositionen föreslår regeringen (också i den justerade versionen) en ny reglering som innebär att polisen skall kunna kompletteras med en särskild kompletterande polispersonal. Enligt propositionen skall den kompletterande personalen ha samma befogenheter och skyldigheter som polismän i övrigt. Det kommer att stadgas enbart genom förordning om vilken sammansättning

den kompletterande personalen skall ha, om det är obligatoriskt att tillträda som kompletterande polispersonal eller om det är ett frivilligt uppdrag. Det finns ingen anledning att reglera så viktiga frågor enbart genom förordning.

Om regleringen med kompletterande polispersonal vidareutvecklas är det lämpligast att det stadgas någon annanstans om detta. Vi anför därför

att 41 § i lagförslaget bör uteslutas.

Helsingfors den 31 januari 1995

Iivo Polvi
Leena Luhtanen

Marja-Liisa Tykkyläinen
Satu Hassi

II

Utöver det som anförs i den första avvikande åsikten anser jag att utskottet i sitt utlåtande borde ha uttalat följande:

Helsingfors den 31 januari 1995

Satu Hassi

Utskottet förutsätter att polislagstiftningen revideras för att begreppet ”polisman” skall kunna ersättas med ordet ”polis”.

